

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI**

TOPLUMSAL CİNSİYET VE DEPREM SÜRECİ

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Sami SÖKMEN

Ankara, 2024

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI**

TOPLUMSAL CİNSİYET VE DEPREM SÜRECİ

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Sami SÖKMEN

Proje Danışmanı
Prof. Dr. Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL

Ankara, 2024

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DÖNEM PROJESİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Enstitünüz Enstitünüz İnsan İlişkileri Anabilim Dalı Anabilim Dalı 22943944 numaralı tezsiz yüksek lisans öğrencisi Sami SÖKMEN'in "TOPLUMSAL CİNSİYET VE DEPREM SÜRECİ" adlı "GENDER AND EARTHQUAKE PROCESS") tezsiz yüksek lisans dönem projesi tarafımda değerlendirilmiş olup,

BAŞARILI

BAŞARISIZ

bulunmuştur.

Dönem projesi danışmanı olarak, adı geçen öğrencinin notunun, dönem projesinin Enstitünüz Müdürlüğü'ne tesliminden önce *Öğrenci İşleri Bilgi Sistemi*'ne (OİBS) tarafımdan işlendiğini beyan ederim.

DÖNEM PROJESİ DANIŞMANI ONAYI

TARİH: 01.07.2024

Prof. Dr. Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL danışmanlığında hazırladığım “Toplumsal Cinsiyet Ve Deprem Süreci” (Ankara 2024) adlı dönem projesindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 01.07.2024

Sami SÖKMEN

ÖNSÖZ

Bu çalışmada kadınların ve çocukların deprem anında ve sonrasında yaşamakta oldukları fiziksel ve psikolojik şiddet toplumsal cinsiyet bağlamında araştırılmıştır. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi raporları temel alınarak yapılan bu çalışmada kadınların ve çocukların deprem sürecinde birçok alanda mağdur olmasının temelleri araştırılmıştır. Toplumsal cinsiyet bağlamında yapılan bu araştırmada kadınların ve çocukların afet anında ve sonrasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine uğramasının temelinde destek mekanizmalarının etkin ve yeterli olmadığı tespitine varılmıştır. Bu destek mekanizmalarının yetkin bir düzeyde olmaması; kadınların ve çocukların deprem sürecinde fiziksel ve psikoloji şiddete maruz kalmalarına sebebiyet vermiştir. Kadınların bu maruz kalma durumlarının temelinde, destek mekanizmalarının etkin olmadığı noktalarda patriyarkal yapının ortaya koymuş olduğu Hegemonik erkekliğin güç kazandığı ve bu güç üzerinden kadınları bakım emeği adı altında geleneksel rollere sıkıştırdığı tanımlanmıştır.

Bu çalışmada yer alan raporların çoğu güvenilir sivil toplum kuruluşlarının araştırmacıları ve psikologları tarafından analiz edilerek hazırlanan raporlardır. Kadınların deprem anında ve sonrasında yaşamakta oldukları mağduriyeti azaltmak için geleneksel rollerin dışında afetlere yönelik güncel bilimsel eğitimler verilmesi ve Devlet kurumlarının afetlere yönelik kadınların ve çocukların sağlığını, güvenliğini temel alan kriz durumu projeleri hazırlamaları ve bu projelere her an eylemde bulunulacakmış gibi kurumların hazırlanması gerektiğine yönelik dikkat çekilmiştir.

Öncelikle tez konusunu seçerken yoğunluğuna rağmen bana yardımcı olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen; psikoloji dersleri ile bana toplumsal cinsiyet bilinci kazandıran kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Ayda Büyükşahin Sunal'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışma sürecine gelmemde vermiş olduğu sosyoloji ve toplumsal cinsiyet dersleri ile bana merak uyandıran kıymetli Prof. Dr. Nilay Kaya, kıymetli Doç. Dr. Selda Taşdemir Afşar ve kıymetli Doç. Dr. Toros Güneş Esgüne'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans süresince vermiş oldukları dersler ile kıymetli tecrübeler kazandıran bütün hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Deprem sonrasında benden ve ailemden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ODTÜ mezunlar derneğine sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Her zaman yanımda olan sevgili aileme ve özellikle abim Arş. Gör. Uğur Sökmen'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Kıymetliye ...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLOLAR DİZİNİ.....	v
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM:

DEPREMDEN ETKİLENEN BÖLGELERDE KADINLARIN ŞİDDETEN UZAKLAŞMA DENEYİMLERİ VE DESTEK MEKANİZMALARI

1.1. İlk Ziyaret (20-24 Şubat 2023)	4
1.2. Kadınların İhtiyaçları.....	10
1.3. Genç Kadınların İhtiyaçları	11
1.4. Erkeklerin Kadınları Kendilerine Bağımlı Kılmaya Çalışması.....	11
1.5. Şiddetle Mücadele Etmekle Yükümlü Olan Destek Mekanizmalarının Süreç İçindeki Deneyimleri	12
1.6. Gönüllü Destekler de ‘Kurtarıcı’ Rolü	13

2. BÖLÜM:

GÖZLEM VE RAPORLAR

2.1. 6 Şubat Ön Gözlem Raporu.....	14
2.1.1. Deprem Bölgelerine Dair Gözlemler.....	18
2.2. İlk Etapta Depremzede Kadınların İllere Göre Şiddetle Mücadele Durumları	20
2.3. Türk Tabipleri Birliğinin Geçici Yerleşim Alanı Raporu	23
2.3.1. TTB Gönüllülerinin Değerlendirmeleri.....	23
2.3.2. Bölgedeki Kadınların Hizmete Ulaşımında Yaşadıkları Problemler.....	23
2.3.3. Dezavantajlı Gurupların Bölgede Yaşadıkları Problemler	24
2.3.4. Geçici Yerleşim Alanlarında Kadınların Güvenliği	24
2.3.5. Geçici Yerleşim Alanlarında Barınma Koşullarına İlişkin TTB Tarafından Elde Edilen Veriler	25

2.4. Deprem Bölgelerinde Şiddetle Mücadele Mekanizmalarında Son Durum	26
2.5. Rapor Sonucu	30
2.6. Talepler	30
2.7. Medya Da Yer Alan Söylemler	31

3. BÖLÜM:
AFETLERDE EĞİTİM VE KADIN SAĞLIĞI

3.1. Afetlerde Eğitim	35
3.2. Afetlerde Kadın Sağlığı	38
SONUÇ	44
KAYNAKÇA.....	47
ÖZET	49
ABSTRACT	50

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.	İlk Etapta Depremzede Kadınların İllere Göre Şiddetle Mücadele	20
Tablo 2.	Deprem Bölgesi Şiddetle Mücadele Mekanizmalarında Son Durum	26
Tablo 3.	Afetlerde ve Saldırılarda Cinsiyete Dayalı Olarak Ortaya Çıkan Farklılıklar	36
Tablo 4.	Dünyada afetlerde kadınların cinsiyet rollerinden kaynaklanan sorunlar konusunda yapılan çalışmalar:	40
Tablo 5.	Dünyada Afet Örnekleri	42
Tablo 6.	Afetlerde Dönemler	43
Tablo 7.	Afet Dönemlerinde Sağlık Hizmet Kategorileri	44

GİRİŞ

Yüzyıllardır insanların cebelleştiği en temel gerçekliğin afetler olduğunu yakın yüzyılda yapılan çalışmalar bir kere daha ispatlamıştır. Geçmişten günümüze afetlerin doğurduğu söylem alanına baktığımızda karşımıza ilk olarak Nuh'un Gemisi Efsanesi çıkmaktadır. Bu efsaneye göre Tanrı, kendisine karşı isyan eden ve doğru yoldan sapan insanoğlunu cezalandırmak adına "kırk gün, kırk gece yağmur yağdırmış ve görülmemiş bir tufan ile dağları, taşları denizlerle birleştirmişti"¹ Bu tufan öncesi Tanrı'nın talimatı üzerine gemi inşa eden Nuh peygamber beraberinde erkek-dişi birer çift ve kendine iman edenleri gemisine almıştır. Bu gemiye katılmayan oğullarından biri, tufan olması halinde dağa sığınacağını dile getirmiştir. Bu söylevin önemi insanların yüzyıllardır cebelleşmekte olduğu afet olaylarına bir örnek teşkil etmesidir. Bu süreç sonrasında Roma döneminde yangınlarla mücadele amaçlı kurulan itfaiye ekipleri, sonrasında veba salgını vb. birçok doğal afete insanların yüzyıllardır şahit olduğu aşıkardır. Yakın dönem doğal afetlere baktığımızda 22 Mayıs 1960 tarihinde şili Valdivia de meydana gelen 9,5 büyüklüğindeki depremde 1655 kişinin öldüğu, 3 bin kişinin yaralandığı, 2 milyon kişinin evsiz kaldığı görülmektedir. Ayrıca bu deprem etkisi ile ortaya çıkan Tsunami ile Hawaii'de 61, Japonya'da 138, Filipinler'de de 32 kişi yaşamını yitirdiği tespit edilmiştir. Prince William Sound, Alaska 28 Mart 1964, 9.2 büyüklüğünde meydana gelen deprem üç dakika sürmüş olup 128 kişinin yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Sumatra, Endonezya, 26 Aralık 2004, 9.1 büyüklüğünde meydana gelen deprem 10 dakika gibi uzun sürerek 230 bin kişinin hayatını kaybetmesine 1 milyon 700 bin kişinin evsiz kalmasına neden olmuştur. Sendai, Japonya, 11 Mart 2011, 9.0 büyüklüğünde meydana gelen depremin en şiddetli deprem olarak kayıtlara geçmiş olup mevcut bölgede kırıklara sebebiyet verdiği görülmüştür. Bu depremden kaynaklı ortaya çıkan tsunami ile 19 bin kişinin yaşamını kaybettiği Fukuşima nükleer santralinde de sızıntının ortaya çıktığı görülmektedir. ² Bu istatistiklerinde gösterdiği üzere doğal afetlere yönelik eğitimler, projeler ve planlar yapılmadığı takdirde afetin gerçekteştiği bölgede hem ekonomik olarak hem de sosyolojik olarak büyük kayıplar yaşamaktadır. Afetler bağlamında Nuh'un gemisi efsanesinin örnek verilmesinin temelinde afetlere yönelik önceden planların ve eğitimlerin verilmesi

¹ <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/agri/kulturatlasi/nuhun-gemisi-efsanesi>

² <https://tr.euronews.com/2023/02/28/dunya-tarihinin-en-siddetli-10-depremi-nerelerde-yasandi>

durumunda oluşacak hasarın ne kadar da azalabileceği düşüncesi yaratmaktı. Çünkü Nuh'un afete yönelik adım atmaması sonucunda bütün canlılığın yok olması söz konusu olacaktı. Aynı şekilde afetlere yönelik projeler ve eğitimler yaratmayan devletlerin süreç sonunda büyük yıkımlara şahit olmasına neden olmuştur. Bu yıkımlar her haneye sirayet ettiğinden afetin statüye bakma gibi bir durumu söz konusu olmadığını yaşadığımız bu çağda birçok devlet tarafından henüz farkına varılmamıştır. Bu çalışmada yüzyıllardır gerçekleşen bu afetlere yönelik birçok eylem planının yapılmasına rağmen afet anında bu planların aktif bir şekilde işlemediğini ve Toplum içerisinde ayrışmalara sebebiyet verdiğini gösterilmeye çalışılacaktır. Toplumsal cinsiyet ve deprem süreci adlı bu çalışma Türkiye'de gerçekleşen 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi baz alınarak incelenecektir. Kahramanmaraş depreminin etkisi ile birçok şehirde meydana gelen yıkımların süreç içerisinde kadınları ve çocukları hangi bağlamlarda etkilediği bu çalışma içerisinde incelenmesi planlanmaktadır.

Bu çalışma bağlamında önemli olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumsal cinsiyet eşitliği, biyolojik cinsiyet vb. kavramlara baktığımızda uygarlık süresince birçok alanda kadının etkili olmasına rağmen hala ikinci planda olması ve sahip olması gerektiği konuma ulaşamamasının temelinde yer alan birçok tartışma yer almaktadır. Kadınlar ve erkeklere toplum tarafından fizyolojisi temel alınarak yüklenen birtakım anlamlar mevcuttur. Bu anlamlar süreç içerisinde kadınları güçsüz kılarken patriyarkayı güçlü kılmış ve oluşturulan sistem eril bir tahakküm temeline dayandırılmıştır. Biyolojik cinsiyetin kadınların ve erkeklerin fizyolojileri temel alınarak oluşturulduğu fakat Toplumsal cinsiyet söylemlerinin ise süreç içerisinde toplumdaki topluma farklılık göstererek erillik ve dişlilik temelleri baz alınarak toplumun kadınlara yüklemiş oldukları anlamlar incelenmektedir. Dolayısıyla Toplumsal cinsiyet kavramına bakıldığı takdirde biyolojik cinsiyet gibi değişmez olarak nitelendirilmeyip sürekli değişen ve toplumsal ve kültürel inşa ile ortaya çıkan bir kavram olduğu görülmektedir. Bu kavram çağdan çağa toplumdaki topluma farklılık gösterebilen bir kavram olmakla birlikte akışkan bir kavramdır. İlk olarak ikinci dalga kadın hareketinin kullanmış olduğu bu kavram kadınların ikinci planda olmalarını ve belirli statülere gelememe durumlarını sorgulamışlardır. Bu tartışmaya dair iki farklı bakış açısı oluşmuştur, Doğacı görüş ve Gelişmeci kültürel yaklaşım: doğacı görüş baskıyı biyolojiye indirgemektedir. Yani kadın ve erkeklerin doğuştan biyolojik farklılıklara sahip olduklarını ve doğurganlık ve kas kütleleri gibi elzem durumlardan kaynaklı erkekler ile kadınlar

arasında bu ayrımların olması çok normal olarak görülmektedir. Dolayısıyla doğacı görüşün biyolojik determinizm temelli bir bakışla baktığı görülmektedir. Gelişmeci kültürel yaklaşım ise Biyolojik cinsiyet söylemlerinin dışına çıkıp toplumsal cinsiyet kısmına önem verdiği görülmektedir. Bu yaklaşıma göre sosyalizasyon süreci doğum öncesi başladığından kadınlara ve erkeklere toplum tarafından yüklenen anlamlarda çocuğun doğumundan önce belirlenmektedir. Bu belirlenimler de doğum sonrasında kadınları belirli bir alanın içinde sıkıştırarak toplum içerisinde ikinci sınıf konumuna düşmesini sağlamaktadır. Özellikle toplumsal cinsiyet körlüğü olarak nitelendirilen kavramın erkekler tarafından görmezden gelinmesi süreç içinde kadınlara yönelik tahakküm alanlarını arttırmıştır. Toplumsal Cinsiyet söylemine baktığımızda ikinci dalga feminizm öncülerinden olan Simone De Beauvoir'ının 'Kadın doğulmaz kadın olunur söylemi' her bağlamda toplumsal cinsiyet tartışmalarına öncülük etmektedir. Özellikle toplumun kadına yüklediği anlamlardan kaynaklı deprem sürecinde kadınların bakım ve yiyecek getirme gibi hayati görevlerin kendilerine verilmesi kadınlığa Patriyarkanın yüklemiş olduğu anlam ve görevleri açıklar niteliktedir. Deprem süreci ve toplumsal cinsiyet ilişkisine bakıldığı takdirde kadınların afet süresince eğitim durumları ve sosyo-ekonomik durumlarından kaynaklı söz söyleyemeyen kişiler olarak sınıflandırılması ve biyolojik ihtiyaçlarının bu süreçte karşılanmamasından kaynaklı birçok hastalığa mustarip oldukları görülmektedir. Ayrıca afet sürecinde oluşan güvensiz ortam ile kadınların aile içi şiddet ve çevresel tacizlere açık konuma düştüklerini ve koruma mekanizmalarının aktif bir şekilde işlemediği görülmektedir. Afet süresince patriyarka her alanda etkilenim gösterdiğinden, devlet kurumlarının ve haber kanallarının eril roller temelli bir söylem geliştirdiği deprem sürecinde analiz edilmiştir. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depreminde boşanma davası açan kadınların sığınma evlerine alınamadığından eşleri tarafından çadırlarında tacize uğradıkları ya da ölüm tehdidi alan kadınlara yönelik herhangi bir koruma mekanizmasının aktif bir şekilde işlemediğini göstermektedir. Bu çalışmada belirtilen birçok eşitsizlik, yapılan incelemeler temelinde oluşturulan raporlar çerçevesinde sunulmaya çalışılacaktır.

1. BÖLÜM:

DEPREMDEN ETKİLENEN BÖLGELERDE KADINLARIN ŞİDDETTEN UZAKLAŞMA DENEYİMLERİ VE DESTEK MEKANİZMALARI

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı(2023)'nın (bu satırdan sonra sadece Mor Çatı şeklinde ifade edilecektir.) 6 Şubat 2023'te gerçekleşen ve 10 ili etkileyen depremler sonrasında 'Depremden Etkilenen Bölgelerde Kadınların Şiddetten Uzaklaşma Deneyimleri ve Destek Mekanizmaları' adlı çalışmasına bakıldığında vakfın kadınların ve çocukların şiddete maruz kalma durumlarını incelemek adına 20-24 Şubat 2023 aralığında Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay ve Adana'ya ilk ziyaretlerini gerçekleştirmiş olup mevcut koşulları raporlamışlardır. 25-28 Nisan 2023 tarihleri arasında Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay ve Adana'ya ikinci ziyaretlerini gerçekleştirmiş olup bu bağlamlarda ŞÖNİM, Barolar ve belediyeler ile destek mekanizmaları hakkında görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Mor Çatı ilk ziyaretlerinde deprem bölgesinde yer alan kadınlarla nasıl dayanışma gerçekleştirilmesi gerektiğini ve şiddetle nasıl mücadele edilmesi bağlamında mekanizmaların durumunu kavramayı hedeflemişlerdi. Bu destek mekanizmaları ile vakıf durumları tahlil edip raporlayarak şiddete maruz kalan kadınları gözlemleyip doğru yönlendirmeyi hedeflemiştir. İkinci ziyaretlerinde destek mekanizmalarının faaliyetleri incelenmiş olup iyileşme olup olmadığı raporlanmıştır. Problemleri erişinde deprem bölgesinde olan ya da göç eden kadınların şiddete maruz kalmaları sonrasında Mor Çatı 'ya başvuruları kurumlara ulaşmakta güçlük yaşandığından ve sınırlandığından vakıf kurumları ziyaret ederek problemleri yerinde tespit etmeye çalışmıştır. Dolayısıyla bu raporda Mor Çatı' ya başvuran kadınlardan edinilen bilgiler, sosyal çalışmacılar ve psikologların yapmış olduğu çalışmalar temel alınarak rapor edilmiştir.

1.1. İlk Ziyaret (20-24 Şubat 2023)

Mor Çatı (2023) tarafından gerçekleştirilen ilk ziyaret sonrası hazırlanan raporda dikkat edilmesi gereken noktalara dikkat edilmediğini ve tedbirlerin alınmadığı gözlemlenmiştir.

Bu rapora göre bölgede yer alan kadınların insani yardım, sağlık ve güvenlik ile ilgili ihtiyaçları söz konusu olduğunda kadınlara yönelik farklı ayrımcılıkların ortaya çıktığına dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda kadınların temizlik, temel ihtiyaçlar ve çocuk ihtiyaçlarını temin etmede toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kaldığı görülmektedir. Yapılan incelemeler sonucu hazırlanan raporlar çadır kentler ve konteynir kentlerin kadınlar ve çocukların için güvenli olmadığını göstermektedir. Kadınlar ve çocuklar için çadır kentlerde belli bir düzenin olmaması ve mahremiyetin ortadan kalkması kadın şiddetinin ve çocuk istismarının artmasına neden olduğunu çalışanlar tarafından belirlenmesine rağmen buna dair bir çalışmanın olmadığını rapor göstermektedir. Deprem bölgesinde kurulan bazı ŞÖNİM'lere kadınların ulaşımının olmadığı görülmektedir. Ayrıca belirtilen raporda "ŞÖNİM'lerin temel faaliyetlerinden biri olan koruma ve gizlilik kararı olan kadınların durumunu izleme çalışmasını istisnai örnekler dışında yerine getirmediğini, bu kurumla ilgili genel bir sorun olarak sıklıkla raporluyoruz." (Mor Çatı,2023: s.5) Dolayısıyla Mor Çatının tespitlerine göre deprem öncesi ve sonrasında şiddete maruz kalan kadınlar için sistemli izleme ve danışmanlık çalışmalarının olmadığı görülmektedir. Bu durum bölgede kadınlara yönelik çalışmaların yetersiz olduğunu göstermektedir. Mor Çatının ŞÖNİM çalışanları ile yapmış olduğu görüşmelerde şiddete maruz kalan kadınların yakın illerdeki sığınaklara yerleştirildikleri görülmüştür fakat bu durumu inceleyen bölgedeki psikologların kadına yönelik şiddete yönelik bu durumun bir çözüm olmadığı şeklinde rapor edilmiştir. Ayrıca sığınaklarda ve diğer alanlarda 6284 sayılı Kanun'dan faydalanan kadınların durumuna yönelik izleme bağlamında bilgi akışının sağlanamadığı rapor edilmiştir. Ayrıca Gizlilik ve uzaklaştırma kararlarının ŞÖNİM çalışanlarının inisiyatifine bırakıldığı tespit edilmiştir. Bu raporda aynı zamanda aynı çadırdaki yaşayan örneklerinde olduğu tespit edilmiştir.

"Görüşülen tüm ŞÖNİM'lerde deprem sonrası artan bir barınma talebinin olduğu paylaşıldı. Devletin kadınların barınma sorununa çözüm bulmamasının bir sonucu olarak şiddetle mücadele mekanizmalarına kadınların barınma ihtiyacıyla başvurması süregiden bir sorun haline dönüşmüştür. Bu durum depremle birlikte kaçınılmaz olarak yoğunlaştı. Ayrıca 6284 sayılı Kanun kapsamındaki başvurulara ilişkin olarak da özellikle yıkımın az olduğu bölgelerde herhangi iki kişi arasında yaşanan şiddetin kolluk birimleri tarafından risk almamak için 6284 kapsamına alınarak ŞÖNİM'e bildirildiğini öğrendik. Bu durum

kanunu şiddet özellikli bir mekanizma olmaktan çıkarıyor ve uygulama sorunlarına yol açıyor. Bir diğer yandan Mor Çatı 'ya başvuran kadınların deneyimleri, şiddet nedeniyle başvurduklarında barınma ihtiyacı olarak değerlendirilip destek alamadıkları yönünde. Bu bilgi ve deneyimleri birlikte düşündüğümüzde, hizmet standardı ve kadına yönelik şiddetle ilgili uzmanlık konusunda önemli sorunlar olduğunu düşünüyoruz.” (Mor Çatı,2023: s.6) Rapor içerisinde bazı baroların 6284 sayılı kanun kapsamında tedbir kararlar almak için hukuki destek sağlarken bazılarının sağlamadığı görülmektedir. Bu durumda bölgede yer alan kadınların hukuki hakları olan desteğin sağlanmadığını göstermektedir. Bu bağlamdan kaynaklı bölgede şiddete maruz kalan kadınlara yönelik herhangi bir planlanmanın ya da prosedürün olmaması süreç içerisinde çalışanların desteğinin olmamasına neden olmuştur. “Önceki saha ziyaretimizden bu yana kadına yönelik şiddetle mücadele alanında bölgede çalışan tüm kamu personelinin ve iş birliği yapılan kurum çalışanlarının şiddete maruz kalan kadın ve çocuklara sunulacak hizmetlere ilişkin güncel ihtiyaçlarını karşılayan ve koşullara uygun geliştirilen net ve anlaşılır bir prosedürün halen bulunmadığını öğrendik. Çalışanların hala yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadıklarını ve gerekli süpervizyon desteğinin sağlanmadığını gözlemledik.” (Mor Çatı,2023: s.7)

Bölgede çalışan sosyal çalışmacı ve psikologların şiddete maruz kalan kadın ve çocukları yönlendirebilecekleri bir mekanizmanın eksikliğini raporda gösterilmektedir. Depremde ve sonrasında orada görev alan kişilerin duygusal ve fiziksel olarak kötü etkilendiğini fakat bu duruma dair bir çalışmanın olmadığı gözlemlenmektedir. Bu bağlama örnek olarak göstermiş oldukları kamu çalışanlarının deprem sonrası işe çağrılmaları ve buna dair bağlamların süreç içerisinde kişileri yeniden travmatize ettiği görülmektedir. Ayrıca yapılan ziyaretlerde görüldüğü üzere ilk zamanlara göre bölgeye gönüllü görevlendirmelerin azalması ve çalışanların gönülsüz bir şekilde orada yer aldıkları görülmektedir. Depremden 3 ay geçmesine rağmen bölgede kadınlara destek verecek çalışan azlığı, süpervizyon eksikliği, donanım eksikliği gibi birçok durumun devam ettiği görülmektedir. “Buna rağmen hem ziyaretimizde görüştüğümüz hem de atölyemize katılan kadınların oldukça istekli bir şekilde ve gönüllülükle görevlerini gerçekleştirdiklerini gördük. Kadınlar sahada olmanın kendilerine iyi geldiğini, bir şekilde bu travma sonrası desteğini bir şekilde kendi yöntemleri ile kendilerini sağaltarak yapmaya çalıştıklarını paylaştılar.” (Mor Çatı,2023: s.8)

Deprem sonrası için hazırlanan raporda Mor Çatı (2023)'ya başvuruların azalmış olduğu görülmektedir. Bunun temelinde kadınların kendilerini diğer depremzedeler ile kıyaslaması ve kendilerinin yaşamakta olduğu zorlukların anlamsız olduğu düşüncesine kapılabildiği görülmektedir. Mor çatıya ulaşan kadınların birçoğunun şiddete maruz kaldıkları için ulaştıkları bir kısmı da şiddette yönelik davranışlardan bahsetmeyip kendi ve çocuğunun güvenliği için sığınak talep ettiği görülmektedir. Ayrıca bu süreçte hukuki ve sosyal destek talep eden kadınlarda yer almaktaydı. Mor çatıya deprem bölgesinden ve farklı yerlere göç etmiş kadınların 'depremin üzerlerinde oluşturduğu duyguyu çaresizlik olarak nitelendiriyorlardı' (Mor Çatı,2023: s.8). Dolayısıyla bu süreçte kadınlar yaşamış oldukları şiddet durumunu erteleyip kendileri ve çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. 'Göç etmiş kadınlar bir vadede kendi şehirlerine dönmeyi düşündüklerini aktardılar. Fakat bunun ne zaman ne şekilde olacağını bilemediklerini paylaştılar. Plan yapamadıklarını, sadece o ana odaklandıklarını anlattılar. Örneğin çocuklu kadınlar "Okullar bitene kadar buradayız, sonrasına bakacağız" diyerek durumlarını ifade ettiler. Bir kadın içinde bulunduğu çıkmazı "Haberlerde belki görmüşsünüzdür, depremin üstüne bir de İskenderun'u sel bastı daha yeni. Plan yapmak çok zor" diyerek aktardı." (Mor Çatı,2023: s.9)

Kadınların deprem sürecinde ve sonrasında yaşamış oldukları şiddeti dile getirmekte suçluluk hissettiklerinden ' "Bu dönemde paylaşmamalıyım/ paylaşılmaz", "Depremden etkilenenlerin yaşadıkları karşısında benim yaşadığım önemli değil", "Benim desteğe ihtiyacım yok, asıl desteğe ihtiyacı olanları engellemeyeyim" diyerek duygularını bizimle paylaştılar. Kadınların şiddete maruz kalmaları dolayısıyla doğan kendi ihtiyaçlarının göz ardı edilebilir bir şey olduğu düşüncesine kapıldıklarını gördük." (Mor Çatı,2023: s.9) Mor çatı kadınların bu duygu durumlarının şiddete maruz kalan kadınlara benzer duyguları barındırdığını rapor etmişlerdir.

Mor çatının raporuna göre deprem sonrasında şiddet durumunun gerçekleşeceğine dair bir olayın ortaya çıkacağını yetkililerin düşünmediği görülmektedir. Ayrıca '...bu dönemde olmaz böyle bir şey' (Mor Çatı,2023: s.9) söyleminin bir yanılgı olduğunu aksine erkek şiddetinin devam ettiği gözlemler sonucu ortaya çıkmıştır.

Depremden sonra devam eden kadınlara yönelik şiddet bağlamına yönelik Mor Çatı (2023)'ya gelen destek talepleri şu şekildedir:

1. “ Bir kadının, kendisine fiziksel, psikolojik, cinsel şiddet uygulayan, kesici aletlerle saldırarak canına kasteden kocası ve maruz kaldığı şiddetle ilgili paylaşımı, şiddetin seçilmiş bir davranış olduğunu ve bu nedenle deprem döneminde de gerçekleşmeye devam ettiğini gösteriyor: “O kadar çok şey, depremi yaşadktan sonra hala bu şiddeti nasıl uygulayabilir? İnsanlar bize destek oluyor, o bunları yapıyor. Yabancılar bile yardımcı oluyor, evlerini veriyor. Biz 6 yıllık evlilikte birbirimize güvenemiyoruz.” (Mor Çatı,2023: s.9)
2. “ Başka bir kadın ise kocasının şiddeti sebebiyle destek talebi için aradığımda, “Ya deprem oldu. Hepimiz ne haldeyiz. Hala bana polise ulaşamayacağımı bildiği için fiziksel şiddet uyguladığı yetmiyormuş gibi ‘Yanımdan başka eve taşınıydın tek başına kaldığın evde senin ölünü bile 2 ay bulamazlardı. Gördün mü?’ diyor; psikolojik şiddet uyguluyor.” (Mor Çatı,2023: s.10)
3. “Çocuklarıyla şehir değiştiren bir kadın ise şehir değiştirdiğinde kocasının, akrabalarını arayarak tehdit etmesi, akrabalarının da kendisine karşı evine dönmesi konusunda baskı yapmasına sebep olduğunu aktardı. “Karman çorman haldeyim derin sessizliğe gömüldüm, önceden evim vardı, yine evim olsa gitmezdim başka yere” diyerek yaşadığı duyguyu paylaştı.” (Mor Çatı,2023: s.10)
4. “Şimdi apar topar anne evine döndüm. Aynı mahallede kalıyor. Evden çıkamıyorum. Görse öldürecek belki. Ne yapacağımı değil ne düşüneceğimi bile bilmiyorum depremden sonra. Burada olduğu öğrense beni ve çocuklarımı değil, ailemi de evinden eder” diye ifade etti.” (Mor Çatı,2023: s.10)

Şiddete uğrayan kadınların söylemlerine baktığımız takdirde; ölüm tehdidi, sevdiklerine zarar vereceğine dair söylemler, hakaret ve çocuklarına zarar vereceklerine dair eşleri tarafından hem fiziksel hem de psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Bu şekilde şiddete maruz kalmaları ve gidebilecek yerlerinin olmaması zorunlu olarak kadınları şiddet ortamına tekrar dönmesini sağlamıştır. Bu duruma dair Mor Çatı 'ya gelen destek taleplerinden biri durumu daha açık kılmaktadır: “Çocuğu ile maruz kaldıkları şiddet sonrası polise giderek sığınak talebinde bulduklarında polis sığınakları

kötüleyerek kendisini ve çocuğunu sığınağa götürmediklerini aktardı. Kadın, depremde evsiz de kaldıktan sonra elzem öneme sahip arabasını ancak mahkeme ve savcılık kararı ile 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararına “aracın şahsa verilmesi” yazıldıktan sonra kocasından alabildiğini, kocasının mahkeme kararlarından korkup çekindiğini, arabasını aldıktan sonra depremi yaşadığı şehre, kocasının bilmediği çocuğunun arkadaşının evine taşınarak kocasının şiddetinden uzaklaşabildiğini, yani kendi yöntemini üretmek zorunda kaldığını paylaştı.” (Mor Çatı,2023: s.10)

Bölgede yer alan kadınların deprem sonrasında eşleri tarafından çocuklarıyla tehdit edilmesi, ailelerinde abileri ve babaları tarafından da şiddete maruz kalmış olmaları gibi durumların gözlemlendiği raporlanmıştır. Dolayısıyla deprem sürecinde kadınlara en yakın eril zihniyet bile bir şiddet tahakkümü potansiyeli oluşturmaktaydı. Bu bağlama yönelik raporlarda yer alan örnekler şu şekildedir: “Deprem öncesinde de evliliğinde şiddet olduğunu, ailesinin hep kocasıyla kalması yönünde baskı yaptığını, deprem sırasında kocası cezaevinde olduğu için deprem sonrasında hem küçük çocuğu hem de hamileliğine destek olması için ailesinin yanında gittiğinde abisi tarafından çocuğunun canıyla tehdit edildiğini paylaştı. Depremin ardından birkaç defa ciddi şekilde sancı yaşadığını ancak herhangi bir hastaneye erişiminin olmadığını, AFAD’ın da önce ailesiyle çadırda kalmasını önerdiğini ancak kadın ailesinden gelen şiddeti paylaşınca bir caminin ortak alanına yerleştirildiğini paylaştı. Başka bir kadın, deprem sonrası başka bir şehirde çocuğu ve kocası ile yurda yerleştirildiklerini söyledikten sonra kocasının çocuğunu kaçırdığını, henüz çocukları ortak velayette olduğu için çocuğunu göstermediğini paylaşarak haklarını sordu.” (Mor Çatı,2023: s.10-11)

Mor Çatı (2023) Deprem sürecinde bazı kadınlar çocuklarını alıp eşleri tarafından şiddete maruz kaldığı bölgeden uzaklaşıp başka bir bölgede hayata devam etmeye çalıştığı görülmektedir. “ “Korkumuzdan yer değiştirdik belediyenin alanına geldik. Bize aslında başka bir çadır gösterdiler ama bilinmesin diye böyle yaptık” (Mor Çatı,2023: s.11) Bazıları da çadır kentlerde eşlerinin şiddetinden kaynaklı uzaklaştırma kararı almasına rağmen eşinin şiddetine maruz kalmaya devam etmekteydi. “Kaç tane çocuk var. Tuvalet zaten uzakta. Sürekli tuvalete götürüyorum çocukları. Çadıra gelip çocuklara beni öldüreceğini söylüyor. Ben tuvalete gittiğimde orası da güvensiz. Orada da beni öldürebilir” (Mor Çatı,2023: s.11) Dolayısıyla bu süreçte kurumların yetersizliği, koordinasyon eksikliği kadınların güvenliğini ciddi bir şekilde olumsuz etkilemiş olmakla birlikte kadına şiddeti de

bölgede arttırmıştır. Koordinasyonsuz ve güvensiz bir ortamın olması eril zihniyette kadına zarar verirse kimse bana bir şey yapamaz ya da kimsenin ruhu bile duymaz algısını oluşturmuştur.

1.2. Kadınların İhtiyaçları

Mor Çatı (2023) Kadınların ihtiyaçlarının temelinde yer alan temizlik, gıda vb. ihtiyaçlara ulaşamamalarının temelinde deprem için kurulan marketlerin uzak olması ve yolların kötü olmasından kaynaklı oraya ulaşımında problem yaşamaları söz konusudur. Ayrıca bebeği olan kadınların sırada çok fazla bekleyememeleri belli bir süreden sonra ihtiyaçlarını karşılayamayacak düzeye gelmelerini sağlamıştır. Mor çatıya başvuran kadınların çoğunun zamanlarının çoğunu ailelerinin bakımına ayırmalarından kaynaklı destek talep etmeye zaman bulamadıkları ve eşlerinin kaynak bulma söz konusu olduğunda yardımcı olmadıklarını belirtmektedirler. Bu bağlamda eril zihniyetin yaratmış olduğu eril gurur kavramı ortaya çıkmaktadır bu kavramın olağanüstü durumda eşlerini kullanarak kendi erillik gururunu korumaya çalışan eril zihniyetin yaratmış olduğu bir olgu olduğu aşikardır. ‘‘Bu durum içinde yaşadığımız patriyarkal toplum içinde ‘‘olağan’’ dönemlerde olduğu gibi afet dönemlerinde de sosyal destek mekanizmalarına başvurma ve takip etmenin kadınların görevi olarak görüldüğünü gösteriyor. ‘’ (Mor Çatı,2023: s.12)

Mor Çatı (2023)’ya destek başvurusunda bulunan birçok kadının hukuki destek talep ettiği görülmektedir. Özellikle deprem öncesi ve sonrası boşanma durumu ve sonrasında ortaya çıkacak tazminat ve nafaka haklarını nasıl talep etmeleri gerektiğini uzmanlara danışmaya çalışmaktadır. Ayrıca bu süreç içerisinde şiddete maruz kalan kadınlara ücretsiz olarak verilmesi gereken adli yardım yükümlü olan barolar tarafından karşılanmadığı tespit edilmiştir. Deprem bölgesinde OHAL’den dolayı mahkemelerin boşanma davalarını erteleme süreci içerisinde kadınların şiddete maruz kalmalarına neden olmuştur. Oluşan bir diğer problem de deprem sonrası az hasarlı olarak tespit edilen binalarda ailenin yaşamasını bekleyen kurumların binaların yaşanılacak bir konumda olmamasını hesaba katmaması ve bu durumdan kaynaklı aileye yardım desteğinin sağlanmaması kadınların çocuklarıyla birlikte mağdur olmasına sebep olmuştur.

1.3. Genç Kadınların İhtiyaçları

Mor Çatı (2023)'nin raporlarına göre deprem sürecinde hem bölgedeki yıkımdan hem de aileden kaynaklı “ Suçluluk, çaresizlik ve umutsuzluk duyguları genç kadınlar tarafından da en yoğun paylaşılan duygular oldu.” (Mor Çatı,2023: s.13) Bunun temelinde de ailelerine destek olamamaları ve kardeşlerine burs sağlayamama durumları görülmektedir. Ayrıca bu süreçte eğitim ile ilgili ihtiyaçların karşılanmamasında genç kadınların okula gitmemesini ve sınava hazırlanmamalarına sebep olmuştur. Bu durumda sürecin sonunda üniversite sınavına katılmamalarına neden olmuştur. Ayrıca bu süreçte genç kadınları etkileyen depremin yanında ailenin oluşturmuş olduğu baskı politikaları da yer almaktadır. “Aile yanında çadır kentte yaşayan kadınlar fiziksel koşulların zaten çalışmayı zorlaştırdığını deprem öncesindeki baskının “şimdi bunun sırası mı” denilerek sürdürdüğünü, özellikle de aile üyelerinin sağlık sorunları varsa onların bakımından sorumlu tutulduklarını paylaştılar.” (Mor Çatı,2023: s.13) Dolayısıyla genç kadınların destek taleplerinin çoğunluğu şehir dışında bir bölüm yazıp KYK yurtlarında kalmak ve bağımsızlıklarına sahip çıkmaktı.

1.4. Erkeklerin Kadınları Kendilerine Bağımlı Kılmaya Çalışması

Mor Çatı (2023)'nin raporlarına bakıldığı takdirde deprem sürecinde deprem bölgesinde yalnız kalan kadınların farklı bir yere göç etmesiyle birlikte eşyalarının hepsinin çalınması deprem bölgesinde buna dair bir çalışma olmadığını göstermektedir. “Komşularda evinde erkek olanlar gitti evinin başında bekledi, biz gidemedik tabii kadın olarak güvende hissetmedik geceleri. Işık bile yoktu sokaklarda. Çok taciz falan duyduk. Bizim pimapen kapı pencere dahil her şeyimiz çalındı” (Mor Çatı,2023: s.14) Ayrıca kadınların eşlerinin evinden ayrılıp baba evine dönmesi onların kurumlardan alacağı destekleri kısıtlamıştır. Bunun temelinde evin eşinin üzerine olması ve baba evinde babasının üzerine olması alacağı yardımları engel olacak niteliktedir. AFAD yardımlarının eşiyile aynı ikamette bulunmalarından kaynaklı kocalarının alması kadınların bu süreçte eşlerine bağlı kılmıştır. Ayrıca bu süreçte kadınların çocuklarıyla birlikte yerleştirilmiş oldukları yurtlarda yeterli

kıyafet sağlanmadığı tespit edilmiştir. Yurtta her haneden 2 kişiye 3'er parça kıyafet sağlanıyor, dediler. Beni çocuğumla, ailemle aynı hane saydılar. Çocuğuma 2 don, bir çorap alabildim. Ne desem de beni aynı haneden sayıp destek vermiyorlar.” şeklinde yaşamış olduğu olumsuz durumu dile getirdi. Kadınların şiddet ortamına geri dönmelerini sağlamak için kocaları eşlerini ekonomik olarak kendine bağlı kılmaya çalışmıştır. “Bir kadın depremden sonra çocuklar için çok cüzi bir miktarda para yollayan kocası ile ilgili ‘Bunu ona mahkûm olayım diye yapıyor, biliyorum’ diyerek anlattı.” (Mor Çatı,2023: s.14)

1.5. Şiddetle Mücadele Etmekle Yükümlü Olan Destek Mekanizmalarının Süreç İçindeki Deneyimleri

Mor Çatı (2023)'nın tespitlerine göre Sosyal Hizmet Merkezinin bu süreçte kadınların taleplerini kayda alıp sonrasında üzerine çalışma yapmadıkları tespit edilmiştir. Özellikle babaların çocuklarını annelerinden esirgemesi ve uzun süre göstermemesine rağmen yapılan başvurularda ikametgâh adresi sebep gösterilerek yardımın sağlanmadığı tespit edilmiştir. Bir diğer problem de kadınların çok zor durumlarda kalmasına rağmen ŞÖNİM'in kararından kaynaklı sığınak sağlanmaması, can güvenliği tehdidi olmasına rağmen sığınak başvuruları reddedilen kadınların olması, şiddet ve ölüm tehdidi alan kadınların kolluk kuvvetlerine başvurdukları takdirde sadece barınma ihtiyacı olarak durumun basitleştirildiği görülmektedir.” “Deprem sebebiyle kontenjanlar az. Barınma ihtiyacı ile kabul yapamıyoruz. Sığınak ihtiyacı olsaydı başka şehre nakil yapardık. Yapacak bir şey yok, ŞÖNİM'in kararı bu yönde. En fazla çadır verebiliriz” diyerek kendisini geri çevirdiğini paylaştı.” (Mor Çatı,2023: s.16)

1.6. Gönüllü Destekler de ‘Kurtarıcı’ Rolü

Mor Çatı (2023)’nın bölgede yapmış olduğu incelemelerde gönüllülerin kurtarıcı rolüne bürünerek kadınların gizli bilgilerini kamuya açık paylaştığı görülmüştür. Bu durum özellikle şiddete maruz kalan kadın ve birçok kadının hayatını riske atmaktadır. ”Oysa biliyoruz ki hiçbir kadın kurtarıcı ya da kurtulmuş kadın değildir ve şiddete maruz kalan kadınlar yardıma değil dayanışmaya, kurtarılmaya değil güçlendirilmeye ihtiyaç duyarlar ‘’ (Mor Çatı,2023: s.16). Mor Çatı (2023)’nın Depremden Etkilenen Bölgelerde Kadınların Şiddetten Uzaklaşma Deneyimleri ve Destek Mekanizmaları adlı çalışması sonuç olarak aradan 5 ayın geçmesine rağmen kadınların temel ihtiyaçlarının karşılanmadığının ve şiddet karşısında destek mekanizmalarının her bölgede aktif bir rol almadığını tespit etmiştir. Ayrıca bu çalışmaya göre bölgede toplumsal cinsiyet eşitsizliğini temel alan bir çalışmanın olmaması söz konusu edilmektedir. “Bu nedenle şiddetle mücadele ve sosyal destek mekanizmalarının niteliğinin artırılması ve toplumsal cinsiyet bakış açısı ile yürütülmesi ile afet dönemlerinde karşılaşılan sorunları en aza indirecektir” (Mor Çatı,2023: s.16).

2. BÖLÜM:

GÖZLEM VE RAPORLAR

2.1. 6 Şubat Ön Gözlem Raporu

Ankara Barosu Dergisinin (2023) 6 Şubat ön gözlem raporuna baktığımızda ilk süreçte insanların arama kurtarma çalışmaları için kepçe aradığını ve bölgedeki halkın gıdaya ve çadıra ulaşmada güçlük yaşadıkları görülmüştür. Deprem bölgelerinde koordinasyon sağlanamadığından asker vb. güvenlik güçlerinin arama kurtarma çalışmalarına katılmadığı bölgede sadece güvenliği sağlamak amaçlı bölgede yer aldıkları görülmektedir. Ayrıca askerler kışlalarından çıkıp güvenliği sağlama bağlamında geç kalmalarından kaynaklı bölgede birçok alanda kargaşanın ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca insan hakları alanında çalışan yerel bir sivil toplum gönüllüsü bu duruma yönelik şu belirlenimlere yer vermiştir: “Sivil organizasyonların sürekli yemek dağıttığını ama bu noktada da bir koordinasyonsuzluk yaşandığını ve AFAD’ın sahaya üçüncü gün geldiğini aktarmıştır. Ayrıca halkın hukuki süreçlerle ilgili bilgisiz olduğunu ve bilgi ihtiyacı içinde bulunduğunu da ifade etmiştir” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.6). Ön gözlem raporları etrafında anaakım medyada görevli olan bir gazetecinin, “AFAD görevlilerinin herhangi bir eğitimden geçmeden alana geldiklerini, iklim koşullarına göre giyinmediklerini ve süreçte kendilerinin yardıma muhtaç hale geldiklerini aktarmıştır” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.6). Bu duruma destekler nitelikte olan bir diğer mesele AFAD görevlilerinin bölgeye yeterli alet ve edevat ile gelmemeleri örnek verilebilir. Bölgede yapılan arama kurtarma çalışmalarında koordinasyonsuzluk ve bilinçsizlik süreç içerisinde birçok olumsuz duruma vesile olduğu tespit edilmiştir. Buna dair rapor içerisinde yer alan bir örnek şu şekildedir: “Gözlem ziyareti sırasında Valilik binası karşısında yapılan enkaz kaldırma çalışmaları devam ederken bir kişinin “bulunduğu” ve ambulans çağrılmadan cenaze aracı yetkililerine teslim edildiğine tanık olunmuştur. Ancak bu kişinin enkaz altında mı yoksa kepçenin darbesi ile mi vefat ettiği konusunda net bir bilgiye erişilememiştir” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.7). Bölgede yapılan arama kurtarma çalışmalarında meydana gelen koordinasyonsuzluğa rapor çerçevesinde verilen bir diğer örnek durumda şu şekildedir:

“İnsan hakları alanında çalışan bir görüşmecinin depremin ilk günü Adıyaman Valiliğine gittiğini ve bina önünde iki kepçenin “kontak kapalı” beklediğini, arama kurtarma için “kepçe yok” denildiğini ve üçüncü gün Valilik binasına gittiğinde kepçelerin aynı şekilde durduğunu fark ettiğini belirtmiştir. Aynı görüşmeci; Adıyaman’da arama kurtarma çalışmalarının hala başlatılmadığı enkazların olduğunu; Şanlıurfa’dan Adıyaman’a kepçe ve vinçlerin geldiğini eklemiştir” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.7). Oluşan bu koordinasyonsuzluğa bir ekleme olarak “7 Şubat günü Adana’ya askeri uçakla iniş yaptıklarını söyleyen 150 kişilik Meksika Savunma Bakanlığına bağlı ekipten görüşmeciler; Adıyaman’a geldiklerinde herhangi bir AFAD görevlisi ya da başka kurum görmediklerini belirtmiş olmaları örnek verilebilir” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.7). Deprem süresince yıkım olan her bölgede oluşan bu düzensizlik sivil halkı büyük derecede hem fiziksel hem de psikolojik olarak hızlı bir şekilde tükenmesine aracı olmuştur. Bu süreçte kısıtlı kaynaklarla kendi ailelerini ve etrafındakilere destek sağlamaya çalışan halk gerekli kurumlar ve kuruluşlar tarafından hoş karşılanmamıştır. AFAD’ın bölgeye koordinasyonsuz bir şekilde gelmesi ve AFAD içerisinde yer alan gönüllülerin yeterli eğitimi tam almamış olması süreç içerisinde deprem bölgesinde kurtarılmayı bekleyen halkın geç kurtarılmasına ya da ölmesine neden olmuştur. “Görüşmelerin yapıldığı sırada; arama kurtarma ekibinin kullanacağı makinaya/jeneratöre benzinin beklendiğine, ancak AFAD görevlisinin getirdiği benzinin dizel olup olmadığının karmaşasının yaşandığına, Meksikalı ekibin koklayarak yanlış benzin getirildiğini tespit ettiklerine, AFAD ekibine bunu kullanırlarsa makinanın bozulacağını söylediklerine tanık olunmuştur. O sırada enkazın yakınında bekleyen bir depremzede kendi aracında dizel olduğunu söylemiş ve yakıtı bu kez onun getirmesi beklenmiştir. Daha sonra alandan ayrılırken depremzedenin iki elinde iki bidon yakıtla enkaz alanına geldiği ve gözlemci heyete ekibin hala orada olup olmadığını sorduğu, aceleyle enkaz alanına koştuğu görülmüştür” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.8). Ayrıca bölgede meydana gelen düzensizlik karar yetki alanını insan hayatının önüne koyarak bölgesel problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu duruma örnek olarak Meksika’dan gelen arama kurtarma ekibinden bir başka görüşmecinin bir söylemi örnek olarak gösterilebilir: “12 Şubat günü Valilikte yapılan bir görüşmede yetkilinin 13 Şubat itibarıyla arama kurtarma çalışmalarının bitirilerek tamamen enkaz kaldırma işlemine geçilmesi talimatı verdiğini, ancak yapılan itirazlar sonucunda iki gün daha canlı arama çalışmalarına devam edilmesi kararının çıktığını aktarmıştır” (Ankara

Barosu Dergisi,2023: s.9). Dolayısıyla bölgede insan hayatından çok roller ve kararların konuşulduğu bir sürece geçerek bölgede enkaz altında kalanların yaşam direnci görmezden gelinerek ölüme terk edildiği görülmektedir. Bu duruma dair raporda yer alan bir örnek bütün bu kayıtsızlığı açıklar niteliktedir: ‘‘Arama-kurtarma çalışmasındaki ekiplere yardımcı olan AFAD’a kayıtlı bir destek personeli; çalışmaların devam ettiği sırada Adıyaman’a siyasi birisinin geldiğini ve çalışmaya katılan hemen hemen herkesin bu kişinin yanına gittiğini ve enkaz altında çok yaklaştıkları depremzedeyi bu gecikmeden dolayı kurtaramadıklarını ve vefatına neden olduklarını ifade etmiştir. Bu kişi ayrıca; arama kurtarma çalışmalarında AFAD ve itfaiyenin kullandığı makinelerin çıkarttıkları toz yüzünden enkaz altında kalan kişilerin boğularak yaşamını kaybettiğini de iddia etmiştir. Aynı kişi ayrıca AFAD’ın izni olmadan göçük altından kimseyi çıkartamadıklarını, bunun izne tabi olduğunu, arama kurtarma çalışmaları sırasında göçük altında kalan kişiye tam erişecekleri sırada AFAD tarafından çalışmanın durması yönünde emir verildiğini söylemiştir. Görüşmeci bu konuda Adıyaman’ı ziyaret eden Bakan Yardımcısına şikâyette bulunduğunu; eğitimsiz AFAD ve itfaiye ekiplerinin yaptığı arama kurtarma çalışmalarının cinayet niteliği taşıdığını; arama kurtarma çalışmaları sırasında bir kadının kafasının yarıldığını şahit olduğunu eklemiştir. Görüşmecinin bir başka iddiası ise Devlet Bahçeli'nin Osmaniye’li olması nedeniyle arama kurtarma ekiplerinin çoğunun oraya yönlendirildiği olmuştur’’ (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.9). Dolayısıyla bu görüşmecinin söyledikleri bölgede yaşamdan çok rollerin, insandan çok kişilerin kurtarılmaya çalışıldığı anlatılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca birçok kişinin söyleminde de belirttiği üzere AFAD’ın çalışmalarında ortaya çıkan eğitim eksikliği ve düzensizlik göçük altında kalan birçok insanın ölümüne sebebiyet verdiği görülmektedir. Deprem sürecinde ortaya çıkan bir diğer problem; arama kurtarma ekiplerinin sosyal medyada yer alan yardım çağrılarına nokta atışı tespit yapıp hemen enkaza gittiklerini ancak sosyal medyanın kısıtlanması ile bu durumun kısıtlandığı vurgulanmıştır. Bölgede kurulan çadırların zeminin ısıya suya dayanaklı bir zeminin olmadığı ve çadırlarda 10 kişiden fazla insanın yaşadığı görüşmeciler tarafından belirtilmiştir. Deprem sürecinde ortaya çıkan diğer kritik problemlerde temizlik ve sağlıktı. ‘‘Deprem 8. günü olan 13 Şubat tarihinde, ilk kez olduğu belirtilen çevre temizlik işlerinin yapıldığı gözlemlenmiştir. Mobil lavaboların olmaması nedeniyle şehir merkezinde, yollarda çok sayıda idrar dolu su şişelerinin olduğu görülmüştür. Bu alan etrafında yapılan görüşmelerde; depremden sonra hiç kimsenin banyo yapma imkanının

olmadığı ve tuvaletlerin halen ciddi bir sıkıntı olduğu belirtilmiştir. Deprem sonrası yağın kar ve yağmur nedeniyle insanların sığınacağı üstü kapalı alan sıkıntısının bulunduğu ve yağışlar sırasında çok sayıda insanın ıslandığı da gözlemlenmiştir” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.11). Deprem bölgesinde temizlik ve sağlık problemi en fazla kadınları ve çocukları etkilediği tespit edilmiştir. Bu durumun temelinde kadınların biyolojik olarak bölgede oluşan sağlık problemlerine daha açık olması görülmektedir. “Görüşmelerde kadınlar sabun, şampuan ve deterjan ihtiyacı olduğunu, ekmek yapmak için una gereksinim duyduklarını anlatmışlardır. Kadınlar; çocukları çadırda bir kere yıkayabildiklerini ancak kendilerinin ve erkeklerin depremin sekizinci günü olmasına rağmen halen yıkanamadıklarını da belirtmişlerdir. Yapılan gözlem ziyareti boyunca kadınların hijyen malzemelerine erişimde sorun yaşadıkları sıklıkla aktarılan bilgiler arasında olmuştur” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.19-20). Bölgede meydana gelen bir diğer problemde kadınlara yüklenen görevlerin gün geçtikçe artırılması olmuştur. “...gezilen çadır alanlarında 12 yaş ve üzeri kız çocuklarının bakım yükünü diğer kadınlarla paylaştıkları da gözlemlenmiştir” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.20). Deprem bölgesinde güvensizlik ve koordinasyonsuzluk hat safhada olmasından kaynaklı güçlü olan her istediğine ulaşabilir bilinci oluşmuştur. Bu duruma rapor bağlamında şu örnek verilebilir: “ Depremin üçüncü gününe kadar Besni’ye dışarıdan herhangi bir ekip gelmediği ve depremedelerin kendi çabalarıyla Kahramanmaraş’a gitmekte olan bir vincin önünü keserek aracı Besni’ye götürdükleri, yardım için Kaymakamı aradıklarında “Benim gücüm yetmiyor, siz direnip aracı köye götürün.” dediği ancak bir albayın, götürdükleri enkazda çalışan vinç operatörüne silah çekerek aracı kendi enkazına götürdüğü anlatılmıştır” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.21). Dolayısıyla bölge doğal alan tartışmasını ortaya çıkardığı görülmektedir. Güçlü olan her şeye ulaşabilir bilinci en fazla bölgede yer alan kadınları etkilemiştir. Bölgede yer alan kadınların eril zihniyetin oluşturmuş olduğu korku yüzünden gece karanlığında sokaklarda kadınların az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla patriyarkal yapı etkisini her yerde gösterdiği gibi bu alanda da göstererek sosyo-ekonomik statü ve imkanlarının iyi olduğu şeklinde bilinen bölgelere daha iyi ekipmanlara sahip arama kurtarma ekiplerinin gittiği görülürken sosyo-ekonomik durumlarının kötü ve statü olarak düşük bir statüye sahip olan bölgelere yardımın geç gittiği ya da hiç gitmediği görülmektedir. Bölgede yer alan bir diğer tespit, ‘cenazelerin kadın erkek olarak ayrılıp yıkama vs yapılmadan kadın ve erkek görevlilerce İslam dini usullerinden “teyemmüm”

yöntemiyle defin için hazırlandığı görülmüştür. Birkaç cenaze gruplanarak cenaze namazının kılındığı ve hemen yandaki sahipsizler mezarlığına mezar başına aynı kayıt numarası yazılarak defnedildiği görülmüştür” (Ankara Barosu Dergisi,2023: s.39). Dolayısıyla afet durumunun ortaya çıkardığı kriz durumunda mahremiyet alanının yok sayıldığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak rapor içerisinde yer alan belirlenimler şu şekildedir: Deprem bölgesinde kadınların mahremiyet ve sağlık ilişkisi bağlamında yaşadıkları en büyük problem hijyenik pede ulaşım olduğu tespit edilmiştir. Pedlerin gelen yardımlar içerisinde en az gönderilen olduğu ve ihtiyaç dağıtımının erkekler tarafından yapılması bölgede yer alan kadınların ped isteyemediklerini ya da çekinerek istedikleri görülmüştür. Mahremiyet tartışması bağlamında tuvalet ve duşların bitişik yapılması kadınların ve çocukların güvenlik riskini ortaya çıkaracağına dair gözlem raporları oluşturulmuştur. Mahremiyet bağlamı adı altında, Ankara Barosu (2023) raporuna göre Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Kredi ve Yurtlar kurumuna yerleştirilen depremzede kız çocuklarının gece yarısı tanımadıkları insanların kendilerinin kaldığı alana girip uyduklarını, bu kişilerin orada çalışan kişiler olduğunu, ayaklarının kendi ayaklarına değdiğini iletmişlerdir. Sonuç olarak bölgede ortaya çıkan koordinasyonsuzluğun hem ölüm oranını arttırdığını hem de güvenlik problemlerini ortaya çıkardığı görülmektedir. Bölgede yer alan kadınlar üzerinde oluşan eril tahakküm hem genç kızların hem de kadınların güvenliğini olumsuz yönde etkilemiş olup. Onları şiddete ve tacize açık hale getirmiştir.

2.1.1. Deprem Bölgelerine Dair Gözlemler

Kadın dayanışma vakfının(2023) 7 Mart günü Hatay Samandağ gözlemleri şu şekildedir: İlçe merkezinde yıkımın büyük olduğu ve enkazların henüz kaldırılmadığı, açık market ve dükkanın az olduğu, çadır ihtiyacının aradan bir ay geçmesine rağmen hala yüksek olduğu, STK’ların belli bölgelerde sıcak yemek dağıtmaya devam ettiği, Devlet kurumlarının çadır kent dışında bir yerde çadır kurmak isteyenlere isteksiz davrandığı ve çadır kent dışında AFAD çadırının az sayıda olduğu, Su temizliğinin şüpheli olmasından kaynaklı doğan problemlerin devam ettiği görülmektedir.

Kadın Dayanışma Vakfı'nın 8 Mart Çarşamba günü Samandağ'ın Çiğdede Mahallesi'nde depremde etkilenen 50 kadının katılımıyla gerçekleştirmiş olduğu etkinliğe dair notlar:

- “Mevcut iktidar bugüne kadar birçok ihtiyacı karşılamadığı için gelecekte de sorumluluklarını kapsayıcı ve yeterli bir şekilde yerine getireceğine ilişkin güvensizlik,
- Ekonomik kayıpların ne kadarının ne zaman ve nasıl giderileceği konusundaki belirsizlik, şimdiye kadar görülen uygulamalarda yaşanan hak kayıplarının yol açtığı kaygı,
- Çocukların korku ve kaygılarını teskin etme gibi duygusal emek sorumluluğunun da kadınların üzerinde olması,
- Çadır sayısının yetersiz olması nedeniyle ortak yaşam sürme zorunluluğu, yeterli hijyenik suyun olmaması, mobil tuvalet, çamaşırhane yetersizliği gibi nedenlerle artan iş yükü ve sağlık sorunları,
- Temiz ve sıcak suya erişimin zor olduğu koşullarda, elde bulaşık ve çamaşır yıkamanın ağır yükü, kalabalık ortamlardaki bakım yükünün üzerlerine kalması ve yarattığı çatışmalar nedeniyle yaşanan stres, kaygı, adet düzensizlikleri, deri sorunları gibi çeşitli sağlık sorunları,
- Uyuz, bit gibi halk sağlığı sorunlarını önlemek ve bunlarla mücadele etmek gibi yeni iş yükleri,
- Çadır yaşamının güvensizliği nedeniyle geceleri çadır dışına çıkamamak, çocukları refakatsiz bırakmamak, ihtiyaçlarını giderirken çocuk ve eşleriyle birlikte hareket etme zorunluluğu
- Bölgeye ulaşan destekleri takip etme ve desteklere erişme yükü,” (KADAV,2023: s.2).³

Kadınların söylemlerinde de görüldüğü üzere hem fiziksel olarak hem de psikolojik olarak deprem sürecinde mağdur olan kadınlara yönelik destek alanlarının az olması onların mevcut duruma dair rol karmaşasına girmesine ve psikolojik olarak kötü hissetmesine neden olmuştur. Özellikle Samandağ'da yaşayanların ekonomik kaynakları yurtdışı

³ Hatay Samandağ Gözlemlerimize Dair Bilgi Notu, Mart 2023. (KADAV,2023: s.2)

işçiliğine bağlı olmasından kaynaklı tarım ve hayvancılık işleri kadınlar tarafından yönetilmekteydi. Özellikle deprem sonrasında oluşan kayıplardan kaynaklı tarlayı işleyecek ya da ürünü pazarda satacak kimsenin olmaması, kaldırılan enkazların zeytin ve narenciye bahçelerine dökülmesi bölge halkını ve özellikle geçimini bu şekilde sağlayan kadınları mağdur duruma sokmuştur. Ayrıca rapora göre ürün tedarik zincirinin bozulmasının merkeze uzak yerlerde temel ihtiyaç eksikliğini doğurduğunu göstermektedir

2.2. İlk Etapta Depremzede Kadınların İllere Göre Şiddetle Mücadele Durumları

6 Şubat depreminden sonra kadın dayanışma vakfı (2023) bölgede kadınlara yönelik şiddetin olup olmadığı, yıkılan ya da hasar gören sığınaklardaki kadınların başka illere aktarılıp aktarılmadığını öğrenmek amacıyla saha çalışmaları yapmıştır. Bu raporda:

“11 deprem ilinden Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya’da kadına yönelik şiddetle mücadele ile ilgili kurumlara ulaşamadık. Adana, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Osmaniye, Şanlıurfa ulaşabildiğimiz illerdi. Bu illerde sığınakların hasar aldığını, hasar tespit çalışmalarının devam ettiğini, bazı sığınakların ise hasarlı olmasına rağmen kullanılmaya devam edildiğini öğrendik. Bölgeden ulaşabildiğimiz kamu kurumları, sivil toplum örgütleri kadınların şiddet nedeniyle yaptıkları başvuruların deprem sonrasında da devam ettiğini ilettiler” (KADAV,2023: s.2).

Kadın Dayanışma Vakfı (2023) raporuna göre deprem bölgelerinde yer alan sığınakların yıkılması ya da hasarlı olmasına ek olarak meslek elemanlarının da sığınaklarda barınması sığınakların kapasite üstü olmasına neden olmuştur. KAMER Vakfı’nın raporuna göre bölgeden ayrılamayan kadınların deprem esnasında ve sonrasında şiddete maruz kalmaya devam ettiği rapor edilmiştir. Dolayısıyla deprem sonrası süreçte kadına ve çocuklara yönelik şiddette bir artış gözlemlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca bölgede kadına yönelik uygulanan tahakküm alanının çok fazla olması kadınlarda psikolojik sorunlara neden olmuş ve bu durum Van Star Kadın Derneğinin belirlenimlerinde gösterildiği üzere genç kadınlar da intihar oranlarının artış göstermesine neden olmuştur. Deprem sonrasında

depremzedelerin sığınma evlerine yerleştirilmesi raporda belirtildiği üzere kadına yönelik şiddetle mücadele ve güvenlik bağlamında büyük problemler yaratacağından ve hali hazırda buna dair önlemlerin olmaması kadınları durum bağlamında mağdur etmektedir.,

‘‘Bazı illerde sığınakların, depremzedeler için kullanıma açıldığı bilgisini aldık. Örneğin Eskişehir ve Kayseri illerinde ŞÖNİM’den aldığımız bilgiye göre barınma talebiyle başvuruda bulunan depremzedelerden bazıları kadın sığınaklarına yerleştirilmiş. Bu durum, kadına yönelik şiddetle mücadeleyi, ikinci plana iterken, şiddetle mücadele süreçlerinde kadınların sığınağa erişiminde sorunlar yaratabilir. Ayrıca, gizlilik ilkesi ile çalışan sığınakların, şiddet dışında barınma amacıyla depremzedelerin kullanımına açılması güvenlik açısından ciddi tehlikeler yaratıyor. Bu tehlikeye yönelik herhangi bir önlem alındığına ilişkin bilgi alamadık’’ (KADAV,2023: s.3).

Tablo 1. İlk Etapta Depremzede Kadınların İllere Göre Şiddetle Mücadele

Şiddetle Mücadele Mekanizmalarının Aktif Olarak Çalıştığı İller	Deprem sonrasında kurum ve kuruluşlara kadına yönelik şiddet başvuruları:
Batman	Başvuru yok.
Bingöl	Başvuru yok.
Bitlis	-
Diyarbakır	Artış.
Erzurum	Artış.
Gaziantep	Deprem öncesi ile benzer oranda.
Hakkâri	Başvuru yok.
Karaman	Başvuru yok.
Kars	Başvuru yok.
Kayseri	-
Mardin	Deprem öncesi ile benzer oranda.
Mersin	Deprem öncesi ile benzer oranda.
Siirt	Başvuru yok.
Sivas	Başvuru yok.
Tunceli	Deprem öncesi ile benzer oranda.
Van	Deprem öncesi ile benzer oranda.
Yozgat	Artış.
Eskişehir	Artış.
Kocaeli	Artış.
Trabzon	Deprem öncesi ile benzer oranda.
Yalova	Deprem öncesi ile benzer oranda.
Zonguldak	Deprem öncesi ile benzer oranda.
Rize	Şiddet nedeniyle destek talebinde bulunulmamış.
Samsun	Şiddet nedeniyle destek talebinde bulunulmamış.
Bursa	Şiddet nedeniyle destek talebinde bulunulmamış.
İzmir	Şiddet nedeniyle destek talebinde bulunulmamış.
İstanbul	Şiddet nedeniyle destek talebinde bulunulmamış.
Tekirdağ	Şiddet nedeniyle destek talebinde bulunulmamış. ⁴

Kaynak: (KADAV,2023: s.3-4)

⁴ “Şiddetle mücadele mekanizmalarının aktif olarak çalıştığı iller; Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, Hakkâri, Karaman, Kars, Kayseri, Mardin, Mersin, Siirt, Sivas, Tunceli, Van, Yozgat idi. Bu illerden Diyarbakır, Erzurum, Yozgat’tan ulaştığımız kurum/kuruluşlar; kadına yönelik şiddet başvurularında deprem sonrasında artış gözlemlediklerini dile getirdiler. Batman, Bingöl, Hakkâri, Karaman, Kars, Siirt, Sivas illerindeki kurumlarla yaptığımız görüşmelerde henüz depremzede kadınlardan şiddet nedeniyle başvuru olmadığı dile getirildi. Gaziantep, Mardin, Mersin, Tunceli, Van illerinden yaptığımız görüşmelerde ise deprem öncesindeki duruma benzer bir seyirde şiddet başvuruları alındığını öğrendik. Karadeniz, Ege, Marmara illerinde kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları aktif olarak çalışmaya devam ederken; Eskişehir ve Kocaeli illerinde şiddet nedeniyle yapılan başvurularda artış olduğu dile getirildi. Trabzon, Yalova, Zonguldak illerinde ise şiddet nedeniyle yapılan başvuruların deprem öncesine benzer bir seyirde olduğu iletildi. Rize, Samsun, Bursa, İzmir, İstanbul, Tekirdağ illerinde ise depremzede kadınların şiddet nedeniyle destek talebinde bulunmadıklarını öğrendik.” (KADAV,2023: s.3-4)

Depremzedelerin ilk etapta barınma amacıyla yapmış oldukları başvuruları AFAD vb. kurumlara yönlendiren Ankara, Bursa ve Mardin çözüm üretme sürecinde ilgili illerden bazıları olmuştur. Diyarbakır ilinde yapılan görüşmelerde 2019 yılında belediye başkanının yerine getirilen kayyumun etkilerinden kaynaklı önceden aktif olarak çalışan aktif danışma merkezlerinin ⁵ hizmet vermediği rapor edilmiştir. Dolayısıyla raporun da belirttiği gibi yerel yönetimlere yapılan müdahalelerin süreç içerisinde başka kurumların hizmet dışı kalmasına neden olmuştur.

2.3. Türk Tabipleri Birliğinin Geçici Yerleşim Alanı Raporu

2.3.1. TTB Gönüllülerinin Değerlendirmeleri

Tuvalet, Banyo, Çamaşır Yıkama Olanakları bakımından kadınların güvenliğinin olmadığına dair Türk Tabipler Birliği Raporu:

“Tuvalet, banyo, çamaşır yıkama olanakları GYA(Geçici Yerleşim Alanları)’ları arasında büyük farklılık göstermektedir. Özellikle çadırli GYA’larda koşulların daha kötü olduğu, nüfus başına düşen tuvalet ve banyo kabinlerinin yetersiz olduğu, özellikle kadınların kullanımı açısından güvenli olmadığı bildirilmektedir.”(Türk Tabipler Birliği,2023: s.22)

2.3.2. Bölgedeki Kadınların Hizmete Ulaşımında Yaşadıkları Problemler

“ Bazı GYA’larda sivil toplum kuruluşlarının gönüllü hizmet veren sağlık birimleri vardır, bazılarında 24 saat hizmet veren askeri revirler bulunmaktadır, bazılarında ise sağlık çadırı/birimi bulunmamakta, yakındaki ASM’den yararlanılması öngörülmektedir. Özellikle kadınların hizmete ulaşımaları açısından bu yaklaşımın uygun olmadığı ifade edilmiştir. Bunun temelinde çadırların insanların buradaki eşyalarını güvenle bırakıp bir yere

⁵ Önceden hizmet sağlayıp şunda aktif olarak hizmet sağlamayan danışmanlık merkezleri “Bağlar Belediyesi Kardelen Kadın Evi, Bismil Belediyesi Nujin Kadın Merkezi, Ergani Belediyesi Selis Kadın Merkezi, Kayapınar Belediyesi Ceren Kadın Danışmanlık Merkezi, Lice Belediyesi Nujiyan Kadın Merkezi, Sur Belediyesi Amida Kadın Merkezi”(KADAV,2023: s.4)

gitmelerine olanak sağlayacak güvenli koşullara sahip olmaması, kadınların çocuklarını bırakıp görece uzak bir yere gitmekle zorlanmaları, çocuklarıyla birlikte her zaman hareket edebilmelerinin olanaksız olması, çadırda hasta, yaşlı, engelli aile bireylerinin bakım sorumluluğunu devredecek kimselerinin olmaması yanı sıra ulaşım koşullarının zorluğu gibi etmenler etkili olmaktadır.”(Türk Tabipler Birliği,2023: s.28)

2.3.3. Dezavantajlı Gurupların Bölgede Yaşadıkları Problemler

“Milyonlarca insanın barınma sorununun ağırlıklı olarak çadırlarla çözümlenmeye çalışılması özellikle kadınlar, yaşlılar, engelliler, çocuklar ve LGBTİ+ bireyler açısından sorun yaratmaktadır. TTB koordinasyon birimlerinde görev yapan gönüllülerin gözlemleri çerçevesinde sorunlar, yaşanan zorluklar görünür kılınmaya çalışılmaktadır.” (Türk Tabipler Birliği,2023: s.32)

2.3.4. Geçici Yerleşim Alanlarında Kadınların Güvenliği

“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme’nin 14/2 h maddesinde taraf devletlerin konut, sağlık, aydınlanma, içme suyu, ulaşım ve iletişim hizmetleriyle ilgili yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını” sağlamakla yükümlü oldukları belirtilmiştir. Ancak GYA koşullarında sayılan kapsamda olanaklara erişmek mümkün olmamaktadır. Özellikle çadırların bulunduğu GYA’larda kadınların yaşadıkları sorunlar, zorluklar aşağıda sıralanmıştır:

- GYA’lar, özellikle çadırlarda barınmak durumunda kalan kadınlar açısından güvenli değildir.
- Çadırlarda anahtar/kilit gibi önlemlerin olmaması güvenlik sorunu yaratmaktadır.
- Şiddet, taciz, çocuk istismarı riski artmaktadır.
- Çadır GYA’larında kadınlar evlenmeden önce şiddet gördükleri aileleriyle aynı yere denk gelebilmektedir.
- Çadır içinde çok fazla kişinin kalması kadınların mahrem alanını daraltmaktadır.

- Kıyafet değiştirecekleri zaman çocukları çadırın girişine bekçi olarak koymak zorunda kalmaktadırlar.
- Barınma ile ilgili en büyük sorun kalabalık yaşam, hanedeki kişi sayısının fazlalığı kadınların temizlik, bulaşık, çamaşır, bakım verme yükü gibi sorumluluklarının artmasına neden olmaktadır.
- Barınma alanlarının yerleşimi nedeniyle kadınlar tuvalete, duşa güvenle gidememektedir.
- Tuvaletleri gereksinimler oranında kullanamama nedeniyle idrar yolu enfeksiyonları sık görölmektedir
- Küçük çocukların tuvalete anneleriyle birlikte gitmeleri, çocukların yıkanmasını annelerin yapması nedeniyle kadın tuvaletlerinin ve banyo kabinlerinin sayısal olarak daha fazla olmaları gereklidir ancak bu sağlanmamıştır.
- Ruhsal hastalığı olan, yakınını kaybetmiş ya da birçok nedenle yalnız olan kadınlar hiç tanımadıkları başka ailelerin yanına yerleştirilebilmektedir. Güvenli alana alması gereken devlet yetkilileri tarafından damgalanabilmektedirler”(Türk Tabipler Birliği,2023: s.32-33).

2.3.5. Geçiçi Yerleşim Alanlarında Barınma Koşullarına İlişkin TTB Tarafından Elde

Edilen Veriler

‘a. Ayrıntılarıyla ifade edildiği gibi GYA’larda özellikle kurulum aşamasında ciddi altyapı sorunları söz konusudur. Özellikle çadırlı GYA’larda zemin, ısınma, sağlıklı suya erişim gibi temel altyapı bileşenleri yetersizdir. Yerleşim alanlarında mahremiyet, güvenlik, sanitasyon gibi temel gereksinimlerin sağlanma olanakları çok kısıtlıdır.

b. Özellikle çadır yerleşmelerinde yangın tehlikesi vardır, çıkan yangınlarda yaşam kayıpları yaşanmıştır.

c. Toplumun gebeler, çocuklar, yaşlılar, engelliler, sığınmacılar, LGBTİ+ bireyler gibi özellikli gereksinimleri olan ya da dezavantajlı, kırılgan kesimlerinin gereksinimlerinin karşılanması GYA koşullarında oldukça zor, neredeyse olanaksızdır.

d. Çadır yerleşmeleri kadınların ve çocukların güvenliği açısından uygun değildir. Şiddet, taciz gibi sorunlar GYA'larda kalan kadınlar tarafından bildirilmektedir.

e. Büyük GYA'larda gıdaya erişim aşevleri tarafından karşılanmaktadır ve yeterli olarak değerlendirilmiştir. Bazı GYA'larda ramazan döneminde iki öğün yemek çıkartılması kabul edilemez. Çölyak gibi özellikli beslenme gereksinimleri olan kişilerin özellikle ilk dönemde sorun yaşadıkları bilinmektedir.

f. Atıkların yönetimi deprem sonrasındaki ilk haftalara kıyasla daha iyidir ancak GYA'larda hâlâ atıkların saklanması ve uzaklaştırılmasıyla ilgili sorunlar ve yetersizlikler bildirilmektedir.

g. GYA'larda, özellikle çadırların barınak olarak kullanıldığı yerlerde güvenlik sorunu vardır.

h. Birinci basamak sağlık hizmetleri GYA'larda kurulan birimlerle çözülmeye çalışılmaktadır ancak bu birimler nitelikli, bütünlüklü, kapsayıcı, eşitlikçi, entegre bir hizmet sunma olanaklarına sahip değildir.

i. Özellikle bu değerlendirme sürecinde temas edilen birinci basamakta ASM'lerde çalışan sağlık çalışanları olmak üzere bölgedeki tüm sağlık çalışanlarının büyük kısmı da depremededir, barınma başta olmak üzere gündelik yaşamlarını sürdürme konusunda büyük zorlukları vardır”(Türk Tabipler Birliği,2023: s.36).

2.4. Deprem Bölgelerinde Şiddetle Mücadele Mekanizmalarında Son Durum

Tablo 2. Deprem Bölgesi Şiddetle Mücadele Mekanizmalarında Son Durum

İller	Kurum/Kuruluş	Durum	Şiddet	Sığınak	Sığınak Hasar Durumu
			Başvuruları	Kapasitesi	
Adana	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Aktif olarak başvuru alıyorlar		Sığınaklar kullanılmaya devam ediyor. Diğer illere nakil yapılmamış	Herhangi bir hasar yok. Bir yandan hasar tespit çalışmaları sürüyor
	ŞONİM	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Deprem sonrası şiddet başvuruları devam ediyor	Kapasite yetmediği için öğrenci yurtları sığınak olarak kullanılıyor.	Bir sığınakta çatlaklar var, hasar tespit çalışmaları devam ediyor.

	AKDAM Kadın Dayanışma Merkezi ve Sığınma Evi Derneği	Ulaşılamadı			
	Adana Barosu	Aktif olarak başvuru alıyorlar			
Adıyaman	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ŞÖNİM	Ulaşılamadı			
		Ulaşılamadı			
	Kamer Vakfi Kadın Danışma Merkezi	Ulaşılamadı			
	Adıyaman Kadın Yaşam Derneği	Ulaşılamadı			
	Adıyaman Barosu	Ulaşılamadı			
Diyarbakır	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Deprem sonrası şiddet başvurularının arttığı bilgisi verildi. Çadırlarda kalanlar için özel psikososyal ekipler kurularak destek vermeye başlamışlar		Sığınaklar hasar görmemiş, hizmete devam ediyor.
	ŞÖNİM	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Depremden sonra şiddet başvuruları artmış		Sığınaklar hasar görmemiş, hizmete devam ediyor.
	Bağlar Belediyesi Kardelen Kadın Evi	Kapatıldı			
	Bismil Belediyesi Nujin Kadın Merkezi	Kapatıldı			
	Çınar Belediyesi Jinwar Kadın Merkezi	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Şiddet başvurusu alınmamış		Sığınaklar hakkında bilgileri yok.
	Ergani Belediyesi Selis Kadın Merkezi	Kapatıldı			

	Kayapınar Belediyesi Ceren Kadın Danışmanlık Merkezi	Kapatıldı			
	Lice Belediyesi Nujiyan Kadın Merkezi	Kapatıldı			
	Sur Belediyesi Amida Kadın Merkezi	Kapatıldı			
	Kamer Vakfi Kadın Danışma Merkezi	Ulaşılamadı			
	Diyarbakır Barosu	Ulaşılamadı			
	Rosa Kadın Derneği	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Depremden sonra şiddet başvuruları devam ediyor		
Elâzığ	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Ulaşılamadı			
	ŞÖNİM	Ulaşılamadı			
	Kamer Vakfi Kadın Danışma Merkezi	Ulaşılamadı			
	Elâzığ Barosu	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Deprem sonrasında boşanma talepleri artmış.		
Gaziantep	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Ulaşılamadı			
	ŞÖNİM	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Depremden sonra şiddet başvuruları devam ediyor	Yalnızca can güvenliği riski bulunan kadınlar Sığınakta	Hasar gören sığınaklar var. Kullanılmaya devam ediliyor.
	Kamer Vakfi Kadın Danışma Merkezi	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Depremden sonra şiddet başvuruları devam ediyor		
	Gaziantep Barosu	Ulaşılamadı			

Hatay	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Ulaşılamadı			
	ŞÖNİM	Ulaşılamadı			
	Hatay Barosu	Ulaşılamadı			
	Samandağ Belediyesi Kadın Danışma Merkezi	Ulaşılamadı			
Kahramanmaraş	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü	Ulaşılamadı			
	ŞÖNİM	Ulaşılamadı			
	Kahramanmaraş Barosu	Ulaşılamadı			
Malatya	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Ulaşılamadı			
	ŞÖNİM	Ulaşılamadı			
	Kamer Vakfı Kadın Danışma Merkezi	Ulaşılamadı			
	Malatya Barosu	Ulaşılamadı			
Osmaniye	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Aktif olarak başvuru alıyorlar			
	ŞÖNİM	Aktif olarak başvuru alıyorlar	Depremden sonra şiddet başvuruları devam ediyor	Yalnızca şiddete maruz kalan kadınların başvurularını alıyorlar	Sığınaklarla ilgili de hasar olmamasına rağmen artçı depremler devam ettiği için kadınları daha güvenli bir bölgeye nakil işlemi gerçekleştirmişler.
	Osmaniye Barosu	Aktif olarak başvuru alıyorlar			
Şanlıurfa	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Aktif olarak başvuru alıyorlar			Sığınaklar hasar görmemiş, hizmete devam ediyor.
	ŞÖNİM	Ulaşılamadı			
	Kamer Vakfı Kadın	Ulaşılamadı			

	Danışma Merkezi				
	Yaşamevi Kadın Dayanışma Derneği	Ulaşılamadı			
	Şanlıurfa Barosu Adli Yardım ve Kadın Hakları Danışma Merkezi	Ulaşılamadı			
Kilis	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Ulaşılamadı			
	ŞÖNİM	Ulaşılamadı			
	Kilis Barosu	Ulaşılamadı			

Kaynak: (KADAV,2023: s.4-8)

2.5. Rapor Sonucu

Kadın Dayanışma Vakfı'nın yapmış olduğu araştırmaya göre kadınların kriz durumlarında ikinci plana itildiğini ve şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Bu şiddet durumu ile mücadele bağlamında gerekli mekanizmaların işlemediğini aksine kadınları daha da kötü bir duruma soktukları görülmektedir. 6284 sayılı Kanun'un gerekli organlar tarafından uygulanmadığını ve kadınların ve çocukların yetkili organlara ulaşamadıklarını yapılan araştırmalar göstermektedir. Kadınların deprem esnasında ve sonrasında eşleri, aileleri ve birçok eril yapılanma tarafından tahakküme uğradığını fakat bunu engelleyecek kurumların aktif bir şekilde rol almamasından kaynaklı mağdur edildikleri görülmektedir.

2.6. Talepler

1. "Sığınak kapasiteleri arttırılmalı ve en kısa sürede yeni sığınaklar açılmalıdır.
2. Sığınaklar, kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında amacına uygun şekilde kullanılmalıdır. Sığınakların depremzedeler için kullanıma açılması, şiddete maruz kalan

kadınların sığınaklara erişimini zorlaştıracağı açıktır. Bu nedenle, depremzedelerin barınma ihtiyaçları için sığınaklar kullanılmamalıdır.

3. Şu ana kadar barınma amacıyla kullanılan sığınakların gizliliği ortadan kalktığı için acilen güvenlik önlemlerinin alınması gerekmektedir.
4. Bölgedeki kadın örgütleri aynı/nakdi olarak desteğe ihtiyaç duymaktadır. Kadın depremzedelere yönelik çalışmalarda bölgedeki kadın örgütlerinin görüşleri alınmalı ve bu örgütler kamu kurumları koordinasyon sürecine etkin biçimde dahil edilmelidir.
5. Kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının ulaşılabilir olmadığı; Kilis, Malatya, Kahramanmaraş, Hatay ve Adıyaman'da acil önlemler alınmalıdır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede gerekirse, gezici ekipler oluşturularak kamusal desteğin kesintisiz olarak devam etmesi sağlanmalıdır.
6. Deprem illerinde kadınların ihtiyaçlarına yönelik kadın çadır/konteynırların kurulması gerekiyor. Cinsel sağlık, kadına yönelik şiddet gibi konularda destek alabilecekleri kadınlara özgü alanların oluşturulması gerekiyor.” (KADAV, 2023: s.9)⁶

2.7. Medya Da Yer Alan Söylemler

BBC haber ajansının deprem sonrasında depremzede kadınlar ile yapılan görüşmeler şu şekildedir:⁷

⁶ Kadın Dayanışma Vakfının yapmış olduğu tespitler sonucunda kamu kurumlarının acilen gerçekleştirmesini gerekli bulduğu sorumluluklar: (KADAV,2023: s.9)

⁷ Yapılan görüşmelerin yer aldığı kaynak için, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cld779nkx4qo>

“-Kadınlar olarak en çok ihtiyacımız olan şey seyyar tuvaletler.

Tüm erkekler ve kadınlar aynı tuvaleti kullanıyor. Çok kalabalık, hastalık kapmaktan endişe ediyorum”

N.S

“Çok pis. Yıkanamıyorum, çocuklarımı yıkayamıyorum. Sadece kendimizi ıslak mendillerle silmeye çalışıyoruz” diyor ve “Hijyenik pedimi değiştirecek bir yer bulmakta zorlanıyorum”

E.Ö

“İlk gece parkta, derme çatma bir barınakta kaldık. Yağmur yağıyordu. Yardım dağıtıldığında karışıklık oldu. Tüm kıyafetlerimiz kirlendi ve yıkayacak yerimiz de yok. Hiçbir şeyimiz yok. İnsanlar kaygılı, korkmuş halde”

E.T

“Zaten ağır bir travma yaşıyorlar. Kadınların barınma ve güvenlik gibi diğer büyük sorunlarla uğraşırken, bir yandan da hem kendilerinin hem de çocuklarının temel ihtiyaçları için kaygılanmasını istemiyoruz”

UNFPA Ekibi.

“Çadırın fermuarı her açıldığında birinin gireceğinden korkuyorum. Çocuklarımı korumak için geceleri uyumuyorum. Bir kadın olarak beni anlamanız gerek. Aşırı derecede tedirginiz. Psikolojik anlamda depresyondayız. İş yok, para yok.

-Tabii ki hem kendi güvenliğimden hem de çocuklarımın güvenliğinden kaygılıyım”

E.Ö

“Cinsel şiddet tehdidine açık haldeler. Bu, 2015’teki depremde Nepal’de de yaşandı. Kadınların mahremiyetinin ve ayrı tuvaletlerinin olmaması, tuvaletlerin ve yıkanma yerlerinin kadınlar ve kız çocukları için güvensiz alanlar olmasını beraberinde getirdi.”

ActionAid

“Böyle kalabalık geçici barınma alanlarında yaşamamanın çok ciddi güvenlik riskleri var.

-Tehdit altında hissediyorlar. Örneğin, yemek sırasına girdiklerinde, arkalarında bir erkek varsa tedirgin oluyorlar. Burada polisler var ama yine de korkuyorlar. Ayrıca çocuklarının istismar edilebileceğinden kaygılılar.”

Z.K

Bazı durumlarda, istismar ve kaçırılma tehdidine daha açık oluyorlar. Alandaki çalışmalarımızdan, kadınların sadece pijamalarıyla sokaklarda kaldıklarını biliyoruz. Risk altındalar.”

ActionAid

“Kısıtlı erişim yüzünden Suriye’de aynı ilgiyi ve yardımı görmüyorlar ve kadınların ihtiyaçları insanların öncelik verdiği bir şey değil.”

UNFPA

İhtiyaçlar dev boyutlarda. Bizim yaptıklarımız çok kısıtlı. 220’den fazla geçici barınakta 70 binden fazla kişi yaşıyor.”

UNFPA

“Çadırlarda erkekler de olmasına karşın, çocuk bakımının yükü burada kadınların üzerinde. Bu toplumlarda kadınlara biçilen rol bu” diyor.

Z.K

“Kadınlara sadece mağdur olarak bakmamalıyız. Kadınlar ve kız çocukları mücadelecidir. Daima bunu ve kadınların yardım çalışmalarında hep önemli bir liderlik rolü oynadığını vurgulamalıyız.”

ActionAid

3. BÖLÜM: AFETLERDE EĞİTİM VE KADIN SAĞLIĞI

3.1. Afetlerde Eğitim

“Dünyadaki afetlerle ilgili yapılan belirli uluslararası toplantılar sonucu alınan kararlarda, örneğin; Yokohama Stratejisi (1995), Hyogo Eylem Çerçevesi (2005), Sendai Eylem Çerçevesi (2015) kararlarında temel vurgu, kadınların afet yönetim süreçlerine etkin katılımı, karar mekanizmalarında yer almasının sağlanması, kalkınmanın her aşamasına afet risk azaltımı stratejisi ve toplumsal cinsiyetçi yaklaşımını ekleme çabalarıdır. Dünyada ve Türkiye’de giderek artan yıkıcı afetlerin olumsuz etkilerini en aza indirmek çabalarının toplumsal cinsiyet gerçekliğini göz ardı etmeden yürütülmesi bir zorunluluktur.”⁸

Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın adlı çalışmaya baktığımızda sosyo-ekonomik durum ve eğitim ilişkisinin afet sürecinde kadını nasıl etkilediği üzerine yapılan açıklamaların afet ve eğitim ilişkisinin önemini bir kez daha ön plana çıkarmıştır. Bu çalışmaya göre kadının sosyo-ekonomik durumunun yüksek olduğu toplumlarda afet anında ve sonrasında ölüm oranının az olduğunu fakat sosyo-ekonomik durumunun düşük olduğu toplumlarda kadınların ölüm oranının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kadınların erkeklere göre yeterli düzeyde eğitim almaması hem deprem esnasında hem de sonrasında deprem vb. doğal afetlerden daha fazla etkilenmesine neden olduğu görülmektedir. Bu etkilenimlerin temelinde de kadınların eğitim seviyelerinin düşüklüğü belirtilmektedir. Çocukların bakımı ve iş hayatına atılımda kadınların eğitim seviyelerinin düşüklüğü onları hem istihdam alanında hem de sağlık alanında problem yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca kadınların bu durumu kadınların kendi başına kalkınmasına engel niteliği taşımaktadır.

⁸ ‘Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın’ Füsün Çelebi Boz

Tablo 3. Afetlerde ve Saldırılarda Cinsiyete Dayalı Olarak Ortaya Çıkan Farklılıklar⁹

Durum	Kadınlar için Belirgin Sonuçlar	Örnekler
Ani risklerin (su baskınları, tsunamiler, kasırgalar ve toprak kayması) Doğrudan etkileri	Kadınlar sosyal sınırlamalar ve cinsiyet rollerinden dolayı yaralanma ve ölüm noktasında büyük risk altındadırlar	Hint Okyanusu Tsunamisi ve 1991 Bangladeş Kasırgası
	Bazı kültürlerde kadınların ve kızların yüzme öğrenmesi teşvik edilmemektedir.	
	Bazı bölgelerde kadınların kıyafetleri onların hareketliliğini sınırlandırmaktadır.	Nepal'de Saptakoshi Nehrinin yol açtığı su baskınları
	Bazı toplumlarda ve kültürlerde kadınlar evlerini bırakmaya ya da uyarılara erkekler olmadan cevap vermemektedir.	Kadınlar çocuklarını besleyememiştir. Çünkü nehir onların hayvanlarını alıp götürmüştür.
Düşük risklerin doğrudan etkileri (kuraklık, ağaçlandırma, arazinin bozulması)	Kadınlar tarafında yönetilen ürün ve canlı hayvanın kaybı (Ailenin gıda güvenliğinin zarara uğraması)	
	Hane halkı için suyun dağıtımı, toplanması, depolanması ve korunması nedeniyle artan iş yükü (Bu sorumluluğun kadınlara düşmesi)	Doğu Afrika'da Kadınlar suyu bulmak için 10 kilometre yürümüşlerdir. (Kuraklık kötüleştiği zaman bazıları evlerine boş dönmüşlerdir.)
		Senegal'de erozyon nedeniyle çoğu ekilebilir arazi kaybolmuştur. Dolayısıyla çoğu genç insan ve erkekler iş bulabilmek için şehirlere göç etmişlerdir.
	Erkeklerin göç etmesi nedeniyle artan sayıda kadının evin reisi olması	Evin sorumluluğunu da kadınlara bırakmışlardır.

Kaynak: Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın' Füsün Çelebi Boz

⁹ Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın' Füsün Çelebi Boz

Tablo 4. *Dünyada afetlerde kadınların cinsiyet rollerinden kaynaklanan sorunlar konusunda yapılan çalışmalar:*¹⁰

<p>1) Kadınların yetiştirilme tarzlarından kaynaklanan davranışları, yaşamları süresince edindikleri becerileri, yapabilirlikleri ve cesaretleri gibi toplumsal cinsiyet rolünden etkilenmeleri.</p>	<p>Örneğin, kadınların yüzme ya da ağaca tırmanma becerisinin erkeklere göre daha az olması, ahlaki ve geleneksel davranışları gereği evi terk etme, kendini ve çocuklarını güvenli bir yere götürme kararını kendi başlarına verme konusundaki yetersizlikleri, giysilerinin daha fazla hareketi kısıtlayıcı olması ya da gece olan bir afette evi terk etmeden önce ev dışında kabul görececek bir kıyafet giymeye kendilerini mecbur hissetmeleri gibi tamamen yetiştirilme ve kadına yüklenen roller ile açıklanabilecek durumlar etkili olmaktadır.</p>
<p>2) Afet sonrasında temiz suya erişim zorluğu, enfeksiyonlar;</p>	<p>Kadınların öncelikle yaşam alanı temizliği ile ilgilenmek ve temiz ya da pis suyu kullanmak zorunda oluşları, cinsiyete uygun tuvaletlerin olmaması, gerekli hijyenin sağlanamaması, ahlaki gerekçelerle kadınların kullanmakta zorlanacakları ortak tuvalet ve banyoların oluşu, gece tuvalet kullanımını zorlaştıran aydınlatma sorunları gibi, gerçekte çok basit görülen ancak cinsiyete duyarlı gözle bakılmadığında hastalık nedeni olabilecek durumlar.</p>
<p>3) Kadınlar için afet ve kriz durumlarında üreme sağlığı hizmetlerine erişimin zorlukları.</p>	<p>Afetler ve acil durumlar sonrası ilk günden itibaren kadınların gebelik ve doğum sonrası hizmetleri gereklidir. Afet sonrası hayatta kalanlar arasında gebeler, doğum zamanı gelmiş kadınlar, hatta yaşanan şok ile erken olan doğumlar, dolayısı ile lohusa kadınlar, emziren kadınlar, kürtaj ve doğum kontrol aracı ihtiyacı olan kadınlar bulunmaktadır.</p>
<p>4) Afetler tüm yaşam alanlarını; koruma, toplumsal dayanışma gibi yaşam normlarından oluşan tüm sistemleri parçalaması.</p>	<p>Söz konusu durumlarda her yönüyle şiddet ve cinsel şiddet hem aile içinde daha somut ortaya çıkabilmekte, hem de afet sonrası yaşam alanlarının güvensizliği nedeniyle kadınların yabancılardan gelecek şiddete de daha açık olmalarına neden olmaktadır. (Pincha, 2009: 25-32)</p>
<p>5) İnsan ve kadın ticaretinin afet, acil durum ve savaşlarda artması.</p>	<p>Birleşmiş Milletlerin tahminlerine göre, Nepal’de yılda 10.000-15.000 arasındaki kişi Hindistan’a ve Körfez ülkelerine satılmaktadır. Bunların büyük bir çoğunluğu kadın ve kız çocuğu olup, seks işçisi olarak ya da borç karşılığı olarak insan kaçakçıları tarafından çalıştırılmaktadır. Son yapılan tahminler ise deprem bölgesinde kadın ticaretinin arttığını ve bu sayının 20.000’lere yaklaştığını ortaya çıkarmıştır. (http://www.huffingtonpost.com). Bu sorun afetler ve olağanüstü durumlar sonrası karşılaşılan en zor durum olarak karşımıza çıkmaktadır.</p>

Kaynak: Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın’ Füsün Çelebi Boz

¹⁰ Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın’ Füsün Çelebi Boz

Sonuç olarak belirtilen istatistiklerin de gösterdiği üzere az gelişmiş ve sosyo-ekonomik durumu kötü olan toplumlarda kadın ölümünün ve kadına yönelik şiddetin fazla olduğu görülmektedir.¹¹

3.2. Afetlerde Kadın Sağlığı

Afetler günümüz dünyasının en kritik problemleri içerisinde yer almaktadır. Afetlerin insanlar için fiziksel, ekonomik sosyal alanlarda birçok kayba uğramasını sağlayarak yaşam ve normal yaşam ikiliği içerisinde normal yaşamın kesintiye uğramasını sağlayarak bir takım toplumsal problemlerin ortaya çıkmasına vesile olmaktadır. Afetler sonrasında meydana gelen kayıplar ve bu kayıpların ortaya çıkardığı bunalımlar toplumun birçok kesimini etkilemektedir. Türkiye gibi yüksek riskli afetleri kapsayan bir bölgede yer almak bu afet durumlarına yönelik farkındalığın ne kadar da önemli bir durum olduğunu gösterir niteliktedir. ‘‘Afet, insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak, halkı olumsuz etkileyen doğal, teknolojik veya insan kökenli olaylar olarak tanımlanmaktadır.’’¹² Dünyada afetler doğal ve yapay afetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. AFAD’ın verilerine baktığımız takdirde yavaş gelişen doğal afetler ve ani gelişen doğal afetler olmak üzere ikiye ayrıldığını görürüz. Yavaş gelişen doğal afetlere örnek olarak: şiddetli soğuklar, kuraklık ve kıtlık örnekleri verilmektedir. Ani gelişen doğal afetlere baktığımızda; deprem, seller, su taşkınları, toprak kaymaları, kaya düşmeleri, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanları yangınlar vb. örneklerin olduğunu görebiliriz. İnsan kaynaklı afetlerde ise, nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar, taşımacılık kazaları, endüstriyel kazalar, aşırı kalabalıktan meydana gelen kazalar, göçmeneler ve yerlerinden edilenler örnek verilmektedir.

¹¹ ‘‘Örneğin Nepal depremi sonucunda toplam 8.780 kişi hayatını kaybetmiş ve hayatını kaybedenlerin %55’ini de kadınlar oluşturmuştur. UNFPA’nın yapmış olduğu tahminlere göre de 93.000 hamile kadın afetten etkilenmiş, 28.000 kadın da afet sonrası cinsel şiddetten en fazla etkilenen bölgeler arasında yaşamak zorunda kalmıştır (Norlha,2015:3). Aynı şekilde Hindistan’ın Nagapattinam bölgesinde Hint Okyanusu’nda meydana gelen Tsunami sonucunda 1883 erkeğe karşılık, 2406 kadın ölmüştür (Vokhale,2008:5). Ancak afetlerden daha fazla etkilenmesine rağmen kadın, acil durum planlaması ile hazırlık aşamasındaki kararların alınma sürecinin dışında tutulmaktadır. (Fothergill, 1996:16).’’

¹² Afetlerde Kadın Sağlığına Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı Bengisu Koç, Elif Şahin, Ayşe Ece Şener, Özgün Yıldız, Berrin Yüksel, Danışman: Dr. Nihal Bilgili Aykut

Dünyadaki örneklerine baktığımız takdirde.¹³

Tablo 5. *Dünyada Afet Örnekleri*

JEOLJİK AFETLER	KLİMATİK AFETLER	BİYOLOJİK AFETLER	SOSYAL AFETLER	TEKNOLOJİK AFETLER
-Deprem -Heyelan -Kaya Düşmesi -Volkanik Patlamalar -Çamur Akıntıları -Tsunami	-Sıcak Dalgası -Soğuk dalgası -Kuraklık -Dolu -Hortum -Yıldırım -Kasırğa -Tayfun -Sel -Siklonlar -Tornado -Tipi -Çığ -Aşırı kar yağışları -Asit Yağmurları -Sis -Buzlanma -Hava Kirliliği -Orman Yangınları	-Erozyon -Orman Yangınları -Salgınlar -Böcek İstilasası	-Yangınlar -Savaşlar -Terör Saldırıları -Göçler	-Maden Kazaları -Biyolojik, nükleer, kimyasal silahlar ve kazalar -Sanayi Kazaları -Ulaşım Kazaları

Kaynak: <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri#>

Afetlerde yer alan dönemlere baktığımız takdirde: Sessiz dönem, Alarm dönemi, izolasyon dönemi, dış yardım dönemi ve rehabilitasyon dönemi olmak üzere beş dönemde incelendiği görülmektedir.

¹³ <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri#>

Tablo 6. Afetlerde Dönemler

Sessiz Dönem	Alarm Dönemi	İzolasyon Dönemi	Dış Yardım Dönemi	Rehabilitasyon Dönemi
Afetin görülmediği, ya da aynı türden iki afet arasındaki döneme o afetin sessiz dönemi adı verilmektedir. Bu dönem, toplum ve afetle mücadele eden kuruluşların afetlere hazırlanmak için yaptıkları tüm etkinlikleri kapsamaktadır.	Bu dönem tahmin etme ve öngörme çalışmalarını kapsamaktadır. Amaç; risk altındaki insanları zamanında uyarabilmek, olağandışı duruma hazırlayabilmek ya da bölgeden boşaltabilmek için bilgi sağlamaktır. Günümüzdeki teknoloji ile deprem hariç diğer tüm doğal afetlerin önceden haberi alınabilmektedir.	Afetin başladığı andan, maruz olan toplumun afet şokunu ve izolasyonunu üzerinden attığı ana dek geçen zamandır. Afet türüne göre üç saat ile üç gün kadar sürer. Bu dönemde yaşam kurtarma ve acıyı azaltmaya yönelik etkinlikler görülmektedir. Bu etkinlikler; arama-kurtarma, ilk yardım, acil tıbbi yardım, acil iletişim ve ulaşım sistemlerinin restorasyonu çalışmalarıdır.	Afet bölgesine dış yardımın ulaşması ile başlayan ve bu yardımın kesilmesine dek süren dönemdir. Üç gün ile üç ay kadar sürmektedir.	Toplumun normal yaşamına geri dönebilmesi için toplumun ve fiziksel çevrenin yeniden düzene sokulması çalışmalarının yürütüldüğü evredir. Bu dönem genellikle yıllarla ifade edilmektedir. ¹⁴

Kaynak: Afetlerde Kadın Sağlığına Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı

Afet dönemlerinde sağlık hizmetlerine baktığımız takdirde, Temel koruma, Birincil koruma, İkincil koruma, üçüncül koruma şeklinde ayrımlar şeklinde sağlık hizmetlerinin kategorileştirildiği görülmektedir.

¹⁴ Tablodaki bilgiler Afetlerde Kadın Sağlığına Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı adlı makaleden alınmıştır. Bengisu Koç, Elif Şahin, Ayşe Ece Şener, Özgün Yıldız, Berrin Yüksel, Danışman: Dr. Nihal Bilgili Aykut adlı çalışmadan alınmıştır.

Tablo 7. Afet Dönemlerinde Sağlık Hizmet Kategorileri

Temel Koruma	Birincil Koruma	İkincil Koruma	Üçüncül Koruma
<p>Afetlerin sessiz evresinde yürütülecek olan halk sağlığı hizmetidir. Gönenc düzeyi ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi; eğitim, gelir, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, demokrasi ve insanlar arası ilişkilerin geliştirilmesi gibi çalışmaları kapsar. Burada önemli olan temel koruma hizmetleri yapılırken, sürekli ve özenli bir biçimde afet risklerinin de göz önünde bulundurulması ve tüm iş ve işlemlere afet açısından bakılabilmektedir.</p>	<p>Birincil koruma sessiz evre çoğunlukta olmak üzere afetlerin alarm ve izolasyon evrelerini de içermektedir. Birincil korumanın temel korumadan farkı; doğrudan afet ve afetle ilgili olduğu bilinen olaylardan insanı ve toplumu korumayı hedefleyen hizmetleri kapsamasıdır. Birincil koruma hizmeti verilirken başlıca dört yöntem kullanılmaktadır. Bunlar;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve toplumun çevresindeki afet riski ve etkenlerini yok etmek 2. Yok edilemeyen afet riski ve etmenlerini toplumdaki, kentten uzaklaştırmak, onların insana ulaşmasını engellemek 3. Afet etkenlerine karşı insanları duyarsız hale getirmek 4. Afet etkenlerine karşı insanları güçlü kılmaktır <p>Birincil koruma hizmetlerini örneklendirecek olursak; bina ya da kent tahliyesi, iyotlu tablet uygulaması, suların klorlanması, şehir şebeke suyunun kullanım dışı bırakılması, gaz maskesi ve koruyucu elbise dağıtma, kişi, malzeme ve arazi dekontaminasyonu ve benzeri daha çok alarm ve izolasyon evresinde yürütülecek olan hizmetlerdir.</p>	<p>Kişilerin ve toplumların afeti en az hasarla geçirmesini sağlamaya yönelik koruma hizmetleridir. İzolasyon ve erken dış yardım evresini kapsayan hizmetlerdir. Bunlar kendi içinde;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alanda yürütülecek olan arama-kurtarma hizmetleri 2. Sevk-tahliye-hastane hizmetleri 3. Ekolojik dengesi bozulan çevreyi kontrol altına alarak afete bağlı olarak ikincil hastalık ve salgınlara önüne geçme çalışmaları olarak gruplandırılmaktadır. 	<p>Afetten sonra, afet etkisiyle oluşan fakat kısa sürede tamamen giderilemeyen hastalık ve yeti yitimi ile ilgili hizmetlerdir. Bunlar;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prognozu kontrol altına alarak, komplikasyonları önleme 2. Tıbbi rehabilitasyon 3. Sosyal rehabilitasyon başlıkları altında toplanabilmektedir. <p>Üçüncül koruma daha çok dış yardım evresi ve rehabilitasyon evresinde verilecek hizmetlerdir.¹⁵</p>

Kaynak: Afetlerde Kadın Sağlığına Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı

¹⁵ Afetlerde Kadın Sağlığına Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı
Bengisu Koç, Elif Şahin, Ayşe Ece Şener, Özgün Yıldız, Berrin Yüksel,
Danışman: Dr. Nihal Bilgili Aykut adlı çalışmadan alınmıştır.

Afetlerde yaşanan en büyük problemlerden biri sağlık sorunlarıdır. Bu problemlerin ortaya çıkmasının temelinde temel gıdalara ulaşamama, bulaşıcı hastalıklar, psikolojik bozukluklar gibi birçok problem örnek verilebilir. Afetlerde Kadın Sağlığına Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı' adlı çalışmada belirtilmiş olduğu üzere ev koşullarından çadır koşullarında beslenmeye geçiş ile "Afetlerde protein-enerji yetersizliği, diyare, anemi, vitamin yetersizlikleri (özellikle A, C vitamini), yeme davranışı bozuklukları (anoreksi) ve kronik hastalıklar (diyabet koması, gastrointestinal sistem kanamaları) gibi beslenme sorunları görülür. Enfeksiyon hastalıkları da afet bölgelerinde artış göstermektedir. Özellikle büyük kamplarda, çevre koşullarının bozulması ve toplu yaşama bağlı olarak tifo, dizanteri, kolera gibi enterik hastalıklar veya menenjit, kızamık, difteri, tüberküloz gibi bulaşıcı hastalıkların görülme ihtimali artmaktadır. Büyük bir afet sonrasında hayatta kalanların enfeksiyona yakalanma riski, enfeksiyon kontrol çalışmalarının aksamasından veya tamamen durmasından kaynaklanır."¹⁶

Bu sağlık sorunlarına örnek olarak; 1979 da Dominik Cumhuriyeti'nde kasırga afeti sonrasında yaşam koşullarının kötü olmasından kaynaklı ortaya çıkan hepatiti gastroenterit, kızamık gibi hastalıklar örnek olarak verilebilir. Ayrıca bu süreçte hem kişisel temizlik hem de gıda temizliği göz ardı edilmesinden kaynaklı birçok sağlık sorununun afet sonrası ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

Toplumsal Cinsiyet ve Sağlık etkisine baktığımız takdirde cinsiyetler arası belirlenen farklılıklardan kaynaklı kadınların afet süreci içerisinde erkeklere göre daha mağdur bir duruma düştükleri görülmektedir. İlgili makalede toplumsal cinsiyet rollerinin eşit bir şekilde dağıtılmadığı toplumlarda kadınlara yüklenen üreme ve bakım gibi sorumlulukların süreç içerisinde onların afet durumundan daha fazla etkilenmelerini sağladığını göstermektedir. Bunun temelinde de sel vb. durumlarda kadınların gebelik vb. fizyolojik engellere sahip olması ya da Hindistan toplumunda erkeklerin damlarda uyuyabilme özgürlüğüne sahip iken kadınların evin içine kapanması süreç içerisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin kadınlar üzerinde meydana getirmiş olduğu engelleri arttırmış olup kadın

¹⁶ Afetlerde Kadın Sağlığına Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı
Bengisu Koç, Elif Şahin, Ayşe Ece Şener, Özgün Yıldız, Berrin Yüksel,
Danışman: Dr. Nihal Bilgili Aykut adlı çalışmadan alınmıştır.

sağlığını da olumsuz yönde etkiler niteliğe bürünmesini sağlamıştır. ”Afetlerde kadınların yaşadığı toplumsal cinsiyet rolleri kaynaklı bu sağlık sorunları genel olarak üreme sağlığı ve beslenme problemleri ve aile içi şiddet ve taciz sonucu yaşanan psikolojik travmalar olarak özetlenmektedir.”¹⁷ Afet esnasında ve sonrasında kadınların temiz su ve iç çamaşırlara ulaşamamasından kaynaklı idrar yolu enfeksiyonlarına, erken doğuma, kısırlık vb. birçok doğum problemleri ile karşılaştıkları görülmektedir. Ayrıca kadınların hamile olma durumları afet sürecinde erken yorulmasına ve savunmasızlığını beraberinde getirdiğinden fiziksel olarak afete karşı korumasız bir duruma düşmelerine neden olmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri bağlamında deprem sürecinde kadınların kalabalık ortamlarda özel hayat kısıtlılığının olması ve ailenin yiyecek vb. ihtiyaçları karşılama sorumluluğu kendilerine yüklenmesinden kaynaklı cinsel tacize, aile içi şiddete vb. birçok şiddet türüne açık duruma gelmelerine neden olmaktadır.

¹⁷ Afetlerde Kadın Sağlığına Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı
Bengisu Koç, Elif Şahin, Ayşe Ece Şener, Özgün Yıldız, Berrin Yüksel,
Danışman: Dr. Nihal Bilgili Aykut adlı çalışmadan alınmıştır.

SONUÇ

Toplumsal Cinsiyet ve Deprem Süreci başlıklı bu çalışmada kadınların ve çocukların deprem anında ve sonrasında yaşamakta oldukları mağduriyetleri ve bu mağduriyetlerine dair herhangi bir destek mekanizmasının olup olmadığı var ise bu destek mekanizmalarının aktif bir şekilde bu süreçte rol alıp almadığı 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi baz alınarak incelenmiştir. Bu incelemeler neticesinde kadınların gündelik hayatta patriyarkal yapının yaratmış olduğu ayrımların ve baskı politikalarının deprem anında ve sonrasında da devam etmekte olduğu raporlar çerçevesinde gözlemlenmiştir. Kadınların bu süreçte yaşamakta oldukları taciz, tecavüz gibi saldırıların ve baskıların hem fiziksel hem de psikolojik olarak devam ettiğinin görüldüğü tespit edilmiştir. Gündelik hayatta kadınlara yönelik oluşturulan baskılar ile olağanüstü durumda kadınlara yönelik oluşturulan baskı ve saldırıların birbirine benzemesine rağmen oran ve türü bakımından birbirinden ayrıldığını gözlemledik. Bu ayrımın temelinde de eril düşüncenin olağanüstü durumlarda şiddeti basitleştirmeye ve olağan bir durummuş gibi lanse etmeye çalıştığı görülmektedir. Bu duruma dair afetlerde eril yapının mevcut olumsuz durumu bahane ederek kadınlara ve çocuklara karşı uygulamış oldukları şiddet vb. eylemleri meşrulaştırmaya çalıştığı görülmektedir. Şiddetin her türüsünü olağanüstü durumlarda meşru kılmaya çalışan bu zihniyetin temelinde kurumların destek mekanizmalarının aktif bir şekilde işlememesi ve rol almaması yer aldığını gözlemlenmiştir. Yani afet tipi durumlarda devlet kurumlarının kadınları ve çocukları koruyabileceği ya da destek sağlayabileceği mekanizmalarının olmaması ya da bölgede devletin kurmaya çalıştığı mekanizmaların kadınların mahremiyetini ya da kişiselliğine dikkat etmeden kurulması süreç içerisinde erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmasına neden olmuştur. Özellikle deprem anı ve sonrasında dair kadınlara verilen eğitimin eksikliği ve geleneklerin kadınlara yüklemiş olduğu sorumluluklardan kaynaklı az gelişmiş ülkelerde afet durumlarında kadınların ölüm oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak erkeklerin don ve atlet vb. kıyafet ile afet anında acilen dışarı çıkabilirken kadınların geleneksel düşünceden kaynaklı öncelik olarak uygun bir kıyafet ile deprem ortamını terk etmeye çalıştığı gözlemlenmiştir. Deprem anında kadınların; çocukları ve yatalak olan yakınları için dışarı çıkmayı reddetmesi geleneksel olarak kadına yüklenen rollerin onları afet durumunda savunmasız bir duruma soktuğunu göstermektedir. Ayrıca kadınların hamilelik vb. biyolojik

durumlardan kaynaklı afet anında hızlı hareket edemediklerini ve afetten erkek kesime oranla daha fazla etkilendikleri görülmüştür. Ayrıca 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş deprem raporlarında da görüldüğü üzere afete dair kurumların koordinasyonsuzluğu kadınların güvenliğini ve sağlığını olumsuz yönde etkilenmiştir. Deprem öncesi boşanma davası açan kadının sığınma talebine ret verilmesi ve kendisinin eşi ile aynı çadırı paylaşmak zorunda kalması, yapılan banyo ve tuvaletlerin erkek ve kadınlar bölümünün yan yana yapılmasının süreç içerisinde taciz ve tecavüz gibi durumları ortaya çıkaracağı ihtimalinin olması ve kadınların bu duruma dair korkular yaşaması, Aileleri ile aynı ortamda kalan kadınların abileri ve babaları tarafından şiddete uğramaları vb. birçok durumun bölgede yeterli derece kurumların rol almamasından ve kadınlara yüklenen geleneksel rollerden kaynaklı deprem anında ve sonrasında en çok mağdur olan tarafın kadınların ve çocukların olduğu gözlemlenmiştir. Kurumların destek mekanizmaları aktif olarak rol almadığından bölgede patriyarkal yapı hegemonik erkekliği güçlendirirken kadınları mevcut biyolojik ve toplumsal durumlarından kaynaklı güçsüzleştirerek erkeklerin onlar üzerinde tahakküm kurmasını sağlamıştır. Kadına yüklenen bu anlamlar deprem süresince kadınların eşlerine, çocuklarına, ailelerine ve etraflarındakilere karşı bakım emeğini arttırdığını ve bu durumun kadınları daha zor duruma soktuğu görülmüştür. Dolayısıyla baskılar sonucu mağdur olan kadın; süreç içerisinde sahip olduğu temel haklardan birer birer vazgeçerek patriyarkal yapı tarafından bakım emeği bahane edilerek kadının kendine ötekileştirilmesi sağlanacaktır çünkü 'bakım emeği' kavramı kadını, geleneksel bağlamda çocukları, eşleri ve ailelerinin bakımı ile ilgilenmesi gerektiğine inandıran bir kavram niteliği taşımaktadır. Sonuç olarak patriyal yapı savaş durumlarında olduğu gibi çadırda oturan erkeğe hizmeti, çocuklara hizmeti, yaşlılara hizmeti sağlamak amacıyla kadını önce kendine ötekileştirir sonrasında toplumdaki koparak kadın üzerinde bir tahakküm alanı oluşturur. Kadınların bu duruma düşmesini engellemek için deprem öncesinde eğitim almaları olağanüstü bir duruma hazır olmaları gerekmektedir. Bu eğitimlerin devlet kurumları tarafından teşvik edilmesi gerekmektedir. Kadınların bu duruma tekrardan düşmemesi için bu raporlarda yer alan problemlere yönelik devletin afet projeleri oluşturması gerekmektedir. Bu afet projelerinde kadınların ve çocukların sağlığı ve güvenliği en önemli kriter olarak belirlenmeli. Sonuç olarak Toplumsal Cinsiyet ve Deprem Süreci adlı çalışmada deprem anında ve sonrasında kadınların hangi şekillerde ve neden mağdur oldukları belirlenmiş olup bu belirlenimlere yönelik çözüm önerisi olarak; devlet kurumlarının kadınların afet öncesi ve sonrasında

mağdur olmalarını engellemek için afetlere yönelik eğitim planları oluşturmaları, Deprem anı ve süreci için kadın ve çocukların sağlığını ve güvenliğini temel alan destek mekanizmaları oluşturmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş-Pazarcık Ve Elbistan Depremleri Ön Gözlem Raporu. (N.D.). Beşpinar, F. U., & Beşpinar, L. Z. (2023). 6 Şubat Depremlerinin Ardından Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Ankara Barosu Dergisi*, 81(Özel Sayı), 467–502. <https://doi.org/10.30915/abd.1381337>
- 6 Şubat Depremleri: Felaketler Kadınları Nasıl Etkiliyor?, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cld779nqx4qo>
- Afet Türleri, <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri#>
- ÇELEBİ, F. (2017). AFET VE KALKINMA İLİŞKİSİNDE KADIN. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(Number: 59), 357–372. <https://doi.org/10.9761/jasss7224>
- Dünya Tarihinin En Şiddetli 10 Depremi Nerelerde Yaşandı, <https://tr.euronews.com/2023/02/28/dunya-tarihinin-en-siddetli-10-depremi-nerelerde-yasandi>
- Eğitim Seti Maria Caterina Ciampi, B., Gell, F., Lasap, L., Turvill Çeviri, E., Yalçın, G., İnal, E., Paksoy Erbaydar, N., & Kaya Paradigma Akademi, E. (n.d.). *TOPLUMSAL CİNSİYET VE AFET RİSK AZALTMA*.
- Gündüz, F. (2022). Afetlerde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifi ile Çıkarılması Gereken Dersler (Haiti ve Japonya Depremi Örneği). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 440–460. <https://doi.org/10.21733/ibad.1039215>
- Gündüz, F. (2022). Afetlerde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifi ile Çıkarılması Gereken Dersler (Haiti ve Japonya Depremi Örneği). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 440–460. <https://doi.org/10.21733/ibad.1039215>
- Kadav. 6 Şubat Depremleri Sonrasında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmalarında Son Durum. Mart 2023.
- Koç, B., Şahin, E., Şener, A. E., Yıldız, Ö., & Yüksel, B. (n.d.). *AFETLERDE KADIN SAĞLIĞINA TOPLUMSAL CİNSİYET YAKLAŞIMI*.

Mor Çatı. Depremden Etkilenen Bölgelerde Kadınların Şiddetten Uzaklaşma Deneyimleri Ve Destek Mekanizmaları. 6 Temmuz 2023 <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2023/07/depremden-etkilenen-bolgelerde-kadinlarin-siddetten-uzaklasma-deneyimleri-destek-mekanizmalari-rapor.pdf>

Nuh'un Gemisi Efsanesi – Ağrı,
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/agri/kulturatlasi/nuhun-gemisi-efsanesi>

Okay, N., & Ilkcaracan, İ. (2018). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Risk Yönetimi. *Resilience*, 2(1), 1–12. <https://doi.org/10.32569/resilience.431075>

Türk Tabipleri Birliği. 2. Ay Deprem Raporu: Geçici Yerleşim Alanları, 06-28 Şubat 2023. Mart 2023

Ünür, E. (2021). Afet Yönetiminde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Doğal Afetlerde Cinsiyete Dayalı Zarar Görebilirlik Farkı Gender Inequality In Disaster Management: The Difference Of Gender-Based Vulnerability In Natural Disasters. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 351–381. https://doi.org/10.17932/iau.iausbd.2021.021/iausbd_v13i2003

ÖZET

TOPLUMSAL CİNSİYET VE DEPREM SÜRECİ

SÖKMEN, Sami

Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

Prof. Dr. Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL

Haziran, 2024

Bu çalışma Deprem süreci ve sonrasında kadınların ve çocukların yaşamış oldukları mağduriyetlerin temelinde yer alan tartışmalara ve eksikliklere yer verecektir. Toplumsal cinsiyet ve deprem süreci başlıklı bu araştırmada deprem sürecinde kadınların ve çocukların uğramış oldukları şiddet türlerinin incelenmesi ve bu şiddete yönelik kurum ve kuruluşların savunma mekanizmalarının yeterli olup olmadığı incelenecektir. Kadınlara deprem anında ve sonrasında yüklenen görevlerin süreç içerisinde onlar üzerinde nasıl bir tahakküm oluşturduğu ve bu tahakküm alanları ile nasıl cebelleştikleri incelenecektir. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından afet öncesi kadına yönelik oluşturulan ayırım ile deprem esnasında ve sonrasında kadına karşı oluşturulan eril mekanizmaların ilişkileri incelenecek ve bu ilişkilerin temelinde yer alan problemler tespit edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca kapsam bakımından bu çalışma 6 Şubat 2023 depremi ve sonrasını tartıştığından kadınların bu süreç içerisinde afet ile nasıl cebelleştikleri ve hangi mekanizmaların onlar üzerinde tahakküm kurduğunu eğitim ve sağlık ilişkisi bakımından incelenecektir. Bu çalışmada yer alan raporların çoğuna Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ilkesi temel alınarak tarafsız yaklaşılmış olup problemlere yönelik bu bilimsel raporlardan yararlanarak çözüm getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet, Afet, Şiddet, 6 Şubat Depremi

ABSTRACT

GENDER AND EARTHQUAKE PROCESS

SÖKMEN, Sami

Non-Thesis Master's Project, Department of Social Sciences

Prof. Dr. Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL

June, 2024

This study will include the discussions and deficiencies underlying the grievances experienced by women and children during and after the earthquake. In this research titled Gender and the earthquake process, it will be examined the types of violence that women and children were subjected to during the earthquake and whether the defense mechanisms of institutions and organizations against this violence are sufficient. It will be examined how the duties assigned to women during and after the earthquake created a domination over them in the process and how they struggled with these areas of domination. In this study, the relationships between the discrimination against women before the disaster in terms of gender equality and the masculine mechanisms created against women during and after the earthquake will be examined and the problems underlying these relationships will be tried to be identified. In addition, since this study discusses the February 6, 2023 earthquake and its aftermath in terms of scope, how women struggle with the disaster during this process and which mechanisms dominate them will be examined in terms of the relationship between education and health. Most of the reports in this study were approached objectively, based on the principle of Gender Equality, and solutions were tried to be found by using these scientific reports for the problems.

Key words: Gender, Disaster, Violence, February 6 Earthquake